

Zug

Zig Zag Zug

LÄSFÖRSTÅELSE ÅK 4-6

Innehåll

Gör uppgifterna i den ordning du själv vill.
När du har gjort en uppgift:

1. Fundera på vad du tränade på förutom läsförståelse.
2. Skriv i rutan siffran för det du tycker att du tränade mest på.

1. ord- och begrepp
2. motivera åsikter
3. analysera, resonera eller jämföra
4. söka information i texter, bilder, diagram och tabeller
5. värdera information och olika källor

Syftningsfel	3
Söka sommarjobb	4
Hundförare	6
Ledarhund	7
Hundratals olika hundar	8
Guldbagge	9
Falska fakta	10
Fuskpinnar	11
Skräpig ö	12
Liket i gruvan	14
Dödsstraff	15
Stora idrottsskryset	16
Flagga rätt med flaggvett	18
Ska vi swisha grejer?	19
Prefix	20
Vilket är prefixet?	22
Stopp, i lagens namn!	23
Kära mobildagbok!	24
Symbolfärgstrivia	26
Farfars uttryck	27
En sten – en bit av ett berg	28
Gems	29
Toalettbesöket som gick fel	30
Force majeure	31

De riktiga gladiatorerna	32
Antikens sju underverk	33
Världens sju nya underverk	34
Vad föreställer bilderna?	36
Sveriges statsminister skjuten	37
Spioner	38
Shooting Star – Alicia Vikander	40
Molnen på himlen	42
Hitta i staden	44
Kuriosa om träd	46
Tåliga träd	47
Vilken är seriefiguren?	48
Tecknad serie	49
Seriemarkeringar	50
Årets julklapp	51
Miracle on Ice	52
Glödlampans efterträdare	54
Torrshampo i armhålan	56
The Great Smog of London	58
Ren luft	59
Vilket namn smakar bäst?	60
Kockord för finsmakare	62
Legenden om lönnsirap	63

Syftningsfel

Varje meningspar innehåller en mening med syftningsfel, som gör att betydelsen blir fel. Stryk över de tokiga meningarna som hör ihop med bilderna.

R ~~En cykelnnyckel tappades bort av en elev, som hängde i ett snöre mellan fotbollsplanen och klätterställningen.~~

K En cykelnnyckel, som hängde i ett snöre, tappades bort av en elev, mellan fotbollsplanen och klätterställningen.

O ~~Vi klär midsommarstången med barn från förskolan och rektor.~~

N Vi klär midsommarstången tillsammans med barn från förskolan och rektor.

L ~~Det går löss på månen. Snälla, kamma era barn så får vi bort lössen.~~

Ä Det går löss på Månen. Snälla, kamma era barn så vi får bort lössen.

I ~~Glass serveras i matsalen av rektor, som är kall och mjuk.~~

P I matsalen serverar rektor glass, som är kall och mjuk.

T ~~Härom dagen sprang en liten hund bort från vaktmästaren med lång och yvig svans.~~

P Härom dagen sprang en liten hund, med lång och yvig svans, bort från vaktmästaren.

S En mössa hittades på skolgården av skolsyster som har en tofs i ändan.

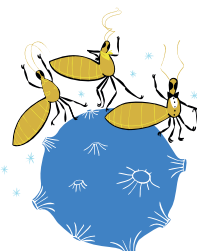
Svara på frågorna.

Hur skulle du skriva sista meningen så att den blir rätt?

T En mössa, som har en tofs i ändan, hittades av skolsyster på skolgården.

Skriv bokstäverna framför de rätta meningarna i ordning.
Vilket blir ordet?

KNÄPPT

Söka sommarjobb

Läs annonserna. Skriv rätt rubrik till varje jobbbannons. Välj bland jobben till höger om texten.

Fotbollstränare

Jobba hos oss i sommar! Du får vara utomhus i solen och träffar massor av glada människor. Det är bra om du har erfarenhet av barn, och om du själv är idrottsintresserad. Dina arbetstider är från kl. 09.00 på morgonen till 15.00 på eftermiddagen. Dina arbetsuppgifter blir främst att planera och leda träningar. Lunch är gratis för dig eftersom du äter tillsammans med deltagarna.

Kontakta Leah via e-post: leah.singer@fotbollsforbundet.se

nöjesparkspersonal

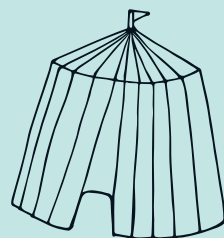
städkonsult

FOTBOLLSTRÄNARE

Nöjesparkspersonal

Hos oss är det full fart hela sommaren. Antalet semesterfirare som besöker oss ökar för varje år. Därför behöver vi nu anställa sommarjobbare till våra attraktioner, kassor och restauranger. Är du över 16 år, kille eller tjej, och gillar att jobba med service? Då ska du söka jobb hos oss i sommar. Vi erbjuder ett glatt arbetsgång, roliga kunder och en bra lön. Om du börjar jobba hos oss får du en tvådagarskurs där du lär dig allt du behöver för att komma igång snabbt. Så du behöver inte ha erfarenhet av liknande arbete.

Kontakta Nevin via e-post: nevin.palmer@tivolilandet.se

Städkonsult

Slarviga personer kan sluta läsa här. Vi söker en ordentlig person som kan avlasta vår personal i sommar. Dina rengöringsuppdrag kan vara mycket olika. Allt ifrån privata hem till bilar. Dina arbetstider kan variera mycket. Räkna med att arbeta både helger och veckodagar – tidiga morgnar och sena kvällar. Du kommer att jobba tillsammans med en erfaren kollega hela sommaren, så du blir aldrig ensam.

Kontakta Garcia via e-post: vicente.garcia@stadfixarna.se

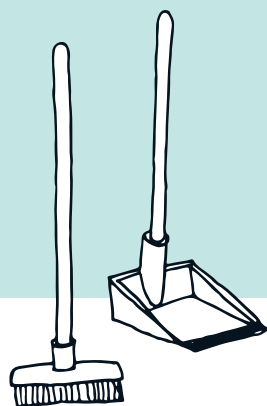
glasskiosksbiträde

Glasskiosksbiträde

Nu söker vi helpersonal till vår populära sommarbar "Is på vårt vis". Vi söker dig som trots att det är stressigt med långa köer kan möta våra kunder med ett stort leende. Du ska vara snabb på att räkna i huvudet, och vara noggrann med renlighet, eftersom du ska jobba mat. Förutom arbete vid frysdiskens ingår även att hålla rent på uteserveringen.

Kontakta Lasse via e-post: lasse.thorildsson@glassbagaren.se

Svara på frågorna.

På vilket jobb behöver du inte betala för lunchen? Fotbollstränare

Vilken arbetsgivare söker personal bara på lördag och söndag? Glasskiosksbiträde

Vilket företag söker en person som är noggrann? Städkonsult

Vilket företag söker en person som är lugn även när det är mycket att göra? Glasskiosksbiträde

Hos vilken arbetsgivare får du en utbildning? Nöjesparkspersonal

På vilket jobb kommer du alltid att arbeta i par med en annan person? Städkonsult

Vilken arbetsgivare anställer inte 15 åringar? Nöjesparkspersonal

På vilket jobb arbetar du sex timmar varje dag? Fotbollstränare

Vilket jobb skulle du helst vilja ha i sommar? _____

Förklara varför. _____

Vilket jobb skulle du helst inte vilja ha? _____

Förklara varför. _____

ÖPPET SVAR

Hundförare

Hundförare är ett yrke som innebär samarbete med en viktig jobbar-kompis, nämligen en hund. I samhället tar vi ofta hjälp av arbetande hundar. De är starka, tåliga och mycket lojala. De har lätt för att lära och har dessutom ett mycket bra luktsinne, vilket gör att de är extra lämpade för vissa arbetsuppgifter.

Det finns många olika arbetsuppgifter för hundar i människans tjänst. I Sverige arbetar hundar hos polisen, tullen, försvaret, vaktbolag, inom kriminalvården och inom sjukvården. Hundarna föds upp och tränas för sina uppdrag för att sedan arbeta med sina förare.

Vilken hund beskrivs? Välj i rutan och skriv bokstaven.
Bokstäverna bildar ett ord.

Tryffel är en svamp

D tryffelhund	J spårhund	N bombhund
T narkotikahund	E terapihund	Ä räddningshund
N ledarhund	H alarmhund	S likhund
T läshund	U sjukdomshund	

- T letar efter droger
J letar efter försvunna personer
Ä letar efter överlevande vid katastrofer
N letar efter sprängämnen och vapen
S letar efter döda kroppar
T lyssnar på elever med lässvårigheter som läser
E sällskapar med människor på vårdhem och äldreboenden
H visar döva när något larmar
U signalerar före sjukdomsanfall, t.ex. epilepsi eller diabetes
N leder människor med synnedsättningar
D letar efter svamp

Vilket blir ordet? Tjänstehund

Ledarhund

Läs texten och svara på frågorna.

En ledarhund är en speciell typ av assistanshund som arbetar med att leda människor som har synnedsättning. Den vanligaste rasen bland ledarhundar är labrador retriever.

Ledarhunden hjälper sin matte eller husse att gå förbi hinder, det vill säga inte gå på saker som står i vägen. Hunden visar när det kommer trappor, och stannar vid trottoarkanter. Den är också tränad att hitta till vissa platser, och att hämta föremål åt sin förare.

När ledarhunden arbetar har den på sig en sele. När hunden inte jobbar, utan har rast, får den springa lös utan koppel. Den har då en bjällra runt halsen för att föraren ska höra var den är.

En ledarhund får vara på vissa platser där hundar vanligtvis inte får vara, till exempel på apoteket och andra allmänna lokaler. Ledarhunden följer också med sin synskadade förare in i butiker och restauranger (om personalen säger att det är ok). Föraren till en ledarhund behöver inte plocka upp efter hunden, och ledarhunden åker gratis på buss, tåg och flyg.

I Storbritannien och i USA används ibland miniatyrhästar istället för ledarhundar. Hästen kan nämligen användas av hundallergiker. En ledarhäst lever oftast lite längre, men kan inte bo inomhus.

Vilka människor får hjälp av ledarhundar? De med synnedsättning.

En förare behöver inte plocka upp efter en ledarhund. Vad betyder det?

Om hunden bajsar behöver inte föraren plocka upp bajset.

Hur ser man att ledarhunden inte arbetar? _____

Den har ingen sele utan en bjällra.

Vad skulle du välja om du hade en synnedsättning?
Ledarhund eller ledarhäst? Motivera.

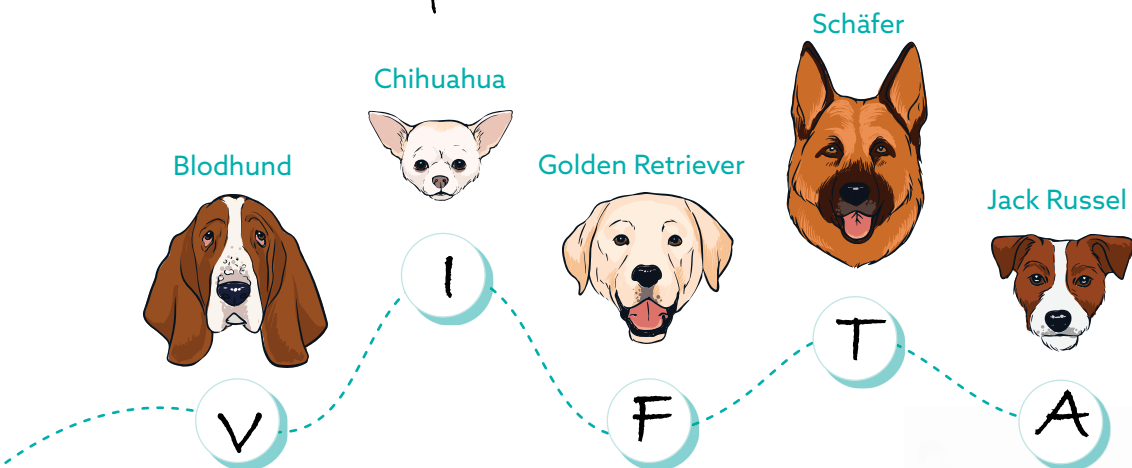
ÖPPET SVAR

Hundratals olika hundar

Läs om några olika sorters hundar och skriv bokstaven för varje hundsor i rätt bild.

- I Sällskapshundar** är framavlade för att hålla oss människor sällskap. Många av dessa hundar är små, så kallade dvärghundar. Små hundar har varit en statussymbol i årtusenden, och än idag kan man se näpna hundar i famnen på kändisar.
- A Terrier** är en liten, uthållig och energisk hund som är bra på att krypa ner i gryt. Den användes därför förr till att jaga upp räv eller grävling. På 1800-talet roade sig folk med så kallade råttgropar. Hunden släpptes ner i en grop med råttor och "nöjet" var att titta på när den jagade och dödade råttorna.
- V Drivande hundar** hjälper människor vid jakt. Dessa hundar jagar antingen med hjälp av synen eller med luktsinnet till exempel genom att följa blodspår från skadeskjutna djur. De är oftast korthåriga, har smal nos och ögon som sitter brett isär så att de får ett brett synfält. Kroppen är byggd för snabbhet. Hunden är uthållig och kan följa efter ett byte i flera kilometer.
- F Fågelhundarnas** uppgift är att hämta ett byte som jägaren skjutit på land eller i vatten. Engelskans "retrieve" betyder just hämta och apportera.
- T Brukshundar** är hundraser som är bra arbetshundar eftersom de är stora och kraftfulla. Brukshundar används ofta som polishundar eller räddningshundar då de till exempel kan söka rätt på försvunna människor.

Vilket blir ordet? Vifta

Guldbagge

Läs texten.

Det finns en sorts skalbagge som heter guldbagge, men i Sverige är en Guldbagge mest känd som ett prestigefyllt filmpris. Priset delas ut på den årliga Guldbaggegalan till personer som har gjort betydande insatser inom filmens område det gångna året. Man kan vinna en Guldbagge i flera olika kategorier, till exempel bästa film och bästa manliga och kvinnliga huvudroll. En kommitté väljer vilka filmer som ska nomineras (väljas ut till tävlingen) och en jury utser vinnarna. Priset har delats ut sedan år 1964.

Priset som skapades av konstnären Karl Axel Pehrson föreställer en fantasiskalbagge. Statyetten är tillverkad i emaljerad och förgylld koppar och väger 1,2 kilo.

Para ihop ord och förklaringar genom att skriva varje bokstav vid rätt ord.

<u>K</u>	prestigefyllt	<u>S</u>	en arbetsgrupp för ett särskilt uppdrag
<u>O</u>	betydande insats	<u>T</u>	välja ut
<u>N</u>	kategorier	<u>M</u>	har ett tunt guldöverdrag
<u>S</u>	kommitté	<u>F</u>	en grupp som väljer vinnare i tävling
<u>T</u>	nominera	<u>O</u>	viktigt och gott utfört arbete
<u>F</u>	jury	<u>N</u>	grupper indelade efter ämnen
<u>O</u>	statyett	<u>R</u>	täckt med en hård yta av fastbränt glas
<u>R</u>	emaljerad	<u>O</u>	en liten staty som kan stå på ett bord
<u>M</u>	förgylld	<u>K</u>	som ger vinnaren gott rykte

Vilket blir ordet? Konstform

Falska fakta

Läs texten om drottning Kristina. I texten hittar du inskjutna ordpar. Lista ut vilket av orden i paret som är falskt i meningen med hjälp av sammanhanget i texten. Stryk över de felaktiga ~~orden~~ / ~~siffrorna~~ och ringa in de rätta.

Drottning Kristina

År ~~1418~~ / ~~1629~~ för nästan 400 år sedan, levde en prinsessa i Sverige som hette Kristina. På den här tiden var Sverige i ~~fred~~ / ~~krig~~ med många länder i ~~Europa~~ / ~~Asien~~. Kristinas pappa, kung Gustav II Adolf, reste iväg för att leda de svenska soldaterna i kriget. Tre år senare dog kungen under ~~festligheter~~ / ~~strider~~ utanför den europeiska staden Lützen, i det som idag är Tyskland. Kristina var då bara sex år gammal och skulle därmed bli Sveriges nästa ~~regent~~ / ~~statsminister~~.

Kristina uppfostrades till att ~~regera~~ / ~~reagera~~ landet. Hon skulle inte uppfostras som flickor vanligtvis fostrades på den här tiden, utan istället som en ~~dräng~~ / ~~prins~~ som en dag skulle bli kung. År 1650 kröntes Kristina till Sveriges regent.

Kristina var en kvinna som visste vad hon ville och hon gick sin egen väg. Hon vägrade att ~~gifta~~ / ~~tvätta~~ sig. Hon ville vara ~~smutsig~~ / ~~fri~~ och inte låta en man bestämma över henne. Kristina trivdes inte heller med att vara ~~drottning~~ / ~~rik~~. Hon abdikerade därför och lämnade över ~~kronan~~ / ~~pengarna~~ till sin kusin. Detta blev en stor skandal i landet. Ännu värre blev det när Kristina dessutom bytte ~~religion~~ / ~~region~~ och blev katolik. Sverige som var protestantiskt hade krigat mot katolikerna under ~~lång tid~~. På grund av sitt ~~nationsbyte~~ / ~~religionsbyte~~ fick hon lämna Sverige.

Fuskpinnar

Läs texten och svara på frågan.

- Vad ska vi äta till middag ikväll?
- Fiskpinnar!
- Ok. Den här torsken är fångad i Nordatlanten. Det är ju inte långt härifrån. Det låter miljövänligt och bra! Den tar vi.

Så här kanske det låter vid frysdysken i din matvaruaffär. Visst är det bra att kolla var fisken är fångad. Mat som transporteras långa sträckor är ju, som du vet, inte bra för miljön med tanke på avgasutsläpp. Men det finns andra saker som du bör känna till, om du vill vara riktigt miljövänlig. Så här kanske en intervju med en fiskpinne skulle låta:

- Hej fiskpinne!
- Hej konsument!
- Var blev du fångad?
- Jag blev fångad i havet utanför Norges kust.
- Jaha, så då är du en norsk fiskpinne då?
- Nä, inte direkt. Jag är liksom en norsk-kinesisk-fransk fiskpinne. Jag är nämligen fångad i Norge, men sedan skickades jag till Kina där jag blev till fisk-filéer.
- Blev du till fiskpinnar i Kina alltså?
- Nä, sen skickades jag från Kina till norra Frankrike. Där delade de in mig i lite mindre bitar, panerade och friterade mig. Sedan skickades jag till Sverige och ut till din butik.
- Du har alltså rest ungefär 1800 mil, över hela jordklotet, för att komma till mitt middagsbord. Varför denna långa resa över hela jorden?
- Jo, det är mycket billigare att anställa kinesiska arbetare än norska, som rensar och filear fisken.

På vilket sätt försöker matproducenter fuska så att vi ska tro att vi handlar miljövänligt?

De skriver att fisken är fångad i närheten så att vi ska köpa den för att den är närodlat. Men det står inte på förpackningen att fisken har transporterats tusentals mil över jordklotet för att tillagas och paketeras i andra länder än Sverige vilket inte är bra för miljön.

Skräpig ö

Läs texten och svara på frågorna.

Vad är fyra gånger så stort som Sverige, ligger utanför Chiles kust i Sydamerika och syns från rymden? En stor ö, kanske du tänker. Rätt! Men den här ön är ingen sol-och-bad-ö som man reser på semester till. Nej det är en ö av skräp! Ön är en 2 000 000 kvadratkilometer stor flytande plastö, gjord av en mängd millimeterstora plastpartiklar, gamla fisklådor, bojar, flaskor och annat plastskräp.

De ständigt växande skräpöarna finns på många ställen i våra hav. De bildas av att stora havsvattensströmmar samlar ihop flytande plastskräp som människor slängt i vattnet. Plast bryts inte ned i naturen, som till exempel träbitar gör. Istället fångar havsströmmarna upp plastsakerna och för dem till platser där de klumpas ihop.

Forskare är oroliga för att småfiskar som äter plankton nu istället äter de små plastpartiklarna. Utanför en skräpö har forskarna upptäckt att 35 % av småfiskarna runt skräpön har plastkemikalier i sig. När större havsdjur äter småfiskarna får även de i sig plasten. Till slut kommer vi människor att få tillbaka plasten vi slängde i vattnet, fast den här gången genom att vi äter "plastfisk" till middag. Och vad det kommer att göra med våra kroppar, det vet ingen – men nyttigt för oss lär det inte bli. Andra forskare har räknat ut att det år 2050 kommer att finnas mer plast i havet än fisk.

Så tänk på det nästa gång du går förbi en plastflaska som ligger och guppar i vattnet. Ta upp den!

Hur har ön kommit till?

Havsvattenströmmar samlar ihop
plastskräp som människor har slängt.

Vad är vissa forskare oroad över?

Att fiskar får i sig plast när de äter
plankton.

Hur kan plasten komma tillbaka till oss människor?

Vi äter fisk till middag med kemikalier i
sig från plastpartiklar fisken fått i sig
via plastpartiklarna i vattnet.

Varför finns det inga träöar, bara plastöar?

Trä bryts så småningom ner av naturen
till skillnad från plast som inte är
nedbrytbart.

Läs och ringa in rätt svar.

Skräpöns storlek är:

2 miljoner km²

2 tusen km²

2 hundra km²

Skräpöar bildas med hjälp av:

havsströmmar

roddbåtar

större havsdjur

Forskare tror att det år 2050 kommer finnas:

mer plast än plankton

mer plast än fisk

mer fisk än plankton

Liket i gruvan

Läs texten.

Falu koppargruva i Dalarna har varit viktig för Sveriges ekonomi under många hundra år. Två tredjedelar av Europas all koppar kom från koppargruvan i Falun under 1600-talet. Gruvan stängdes 1992. Den här historien handlar inte om gruvan utan om en av alla de människor som arbetade där.

År 1719 hittade några gruvarbetare en död man under en hög med stenar djupt nere i gruvan. Mannen var ung och såg inte ut att ha legat där särskilt länge. Det konstiga var att ingen kände igen honom. När man burit upp mannen från gruvan kom folk för att titta på det okända liket, men fortfarande kände ingen igen honom. Inte förrän en mycket gammal kvinna fick syn på mannen och skrek högt. Det var hennes fästman! Hur gick det ihop? Kunde det verkligen stämma?

Den gamla kvinnan, som hette Margareta Olsdotter, var säker på sin sak. Mannen var minsann Fet-Mats Israelsson och hade en gång varit hennes fästman. Han hade försvunnit plötsligt för över 40 år sedan och alla hade trott att han smitit från bröllopet. Hur kunde han se ut som om han nyss dött om han hade legat död i gruvan i 42 år? Förklaringen visade sig vara att vattnet i gruvan innehöll ett ämne som hade bevarat kroppen på ett sätt som gjorde att det såg ut som om Fet-Mats dött alldeles nyligen.

Kroppen blev till en början en populär turistattraktion, men snart efter det att man hade tagit upp Mats kropp från gruvan gjorde dagsluften att kroppen började ruttna. Under åren som kom förvarades kroppen på olika ställen, bland annat i en trälåda på kyrkvinden. Det dröjde ända till 1930-talet innan Mats till slut fick en riktig grav på kyrkogården, och där ligger han än.

Dra streck mellan orden och rätt förklaringar.

gruva	något som lockar turister
koppar	en död människa
kyrkogård	pojkvän
fästman	bli gammalt och illaluktande
lik	gården runt en kyrka
ruttna	utgrävd plats under marken där det finns malm
turistattraktion	rödguldsfärgad metall i elledningar

*FET-MATS
vilar här, äntligen.*

Dödsstraff

Läs texten.

År 1910 avrättades Johan Alfred Andersson-Ander i Stockholm. Han hade begått ett rånmord. Han var den siste svensken att dömas till döden i Sverige. Dödsstraff avskaffades i Sverige år 1921 i fredstid, men dödsstraff i krigstid var tillåtet ända fram till 1973.

Under århundraden har dödsstraff verkställts på många olika sätt: genom hängning, halshuggning, stening, giftinjektion, elektriska stolar och arkebusering, som betyder att man skjuter den dömda. I mitten av 1700-talet fanns det dödsstraff för 68 olika brott i Sverige, till exempel mord, rån, gudsförnekelse och trolldom. Fram till 1800-talet var halshuggning det vanligaste straffet för grova brott. Idag är lagens strängaste straff livstids fängelse.

Dödsstraff väcker starka känslor i hela världen. Vissa tycker att dödsstraffet är ett rättvist straff för dem som är skyldiga till mord. Många tycker att dödsstraff är mord och att alla människor, även mördare, förtjänar en andra chans. Det händer också att nya bevis kommer fram, som gör att den dömda kan friförklaras. I de fall då dödsstraff redan verkställts blir det förstås problem.

I många länder runt om i världen är dödsstraff fortfarande tillåtet. År 2016 skedde flest avrättningar i Kina, Iran, Saudiarabien, Irak och Pakistan – i den ordningen. Så många som 58 av FN:s 193 länder har genomfört avrättningar under de senaste tio åren. I vissa länder utfärdas dödsstraff bara för extremt grova brott, medan det i andra länder kan räcka med att stjäla mat på torget.

Ringa in S för sant och F för falskt.

Johan Alfred Andersson-Ander avskaffade dödsstraffet år 1910. **S** **F**

Dödsstraffet avskaffades helt och hållet år 1973 i Sverige. **S** **F**

Kina är det land som avrättar flest människor. **S** **F**

Dödsstraff utfärdas endast för extremt grova brott. **S** **F**

På 1700-talet kunde man dömas till döden om man sa att Gud inte fanns. **S** **F**

Mer än hälften av FN:s länder tillåter dödsstraff. **S** **F**

Lagens strängaste straff i Sverige idag är livstids fängelse. **S** **F**

Stora idrottskryset

Lös korsordet med hjälp av orden i rutan.
Stryk i rutan varje ord du använt.

I DENNA IDROTT / SPORT:

Vågrätt →

1. river klotet 10 käglor
5. kastas pil på tavla
8. körs en motorcykel på grus/sand/jordbana
12. utförs japanska kampsporter
13. finns kastgrenar, hoppgrenar, löpning och gång.
14. sker cykling i terräng
18. används racketar för att slå en fjäderboll över nät
19. ingår häst som deltagare
20. framförs en farkost med hjälp av segel och vind

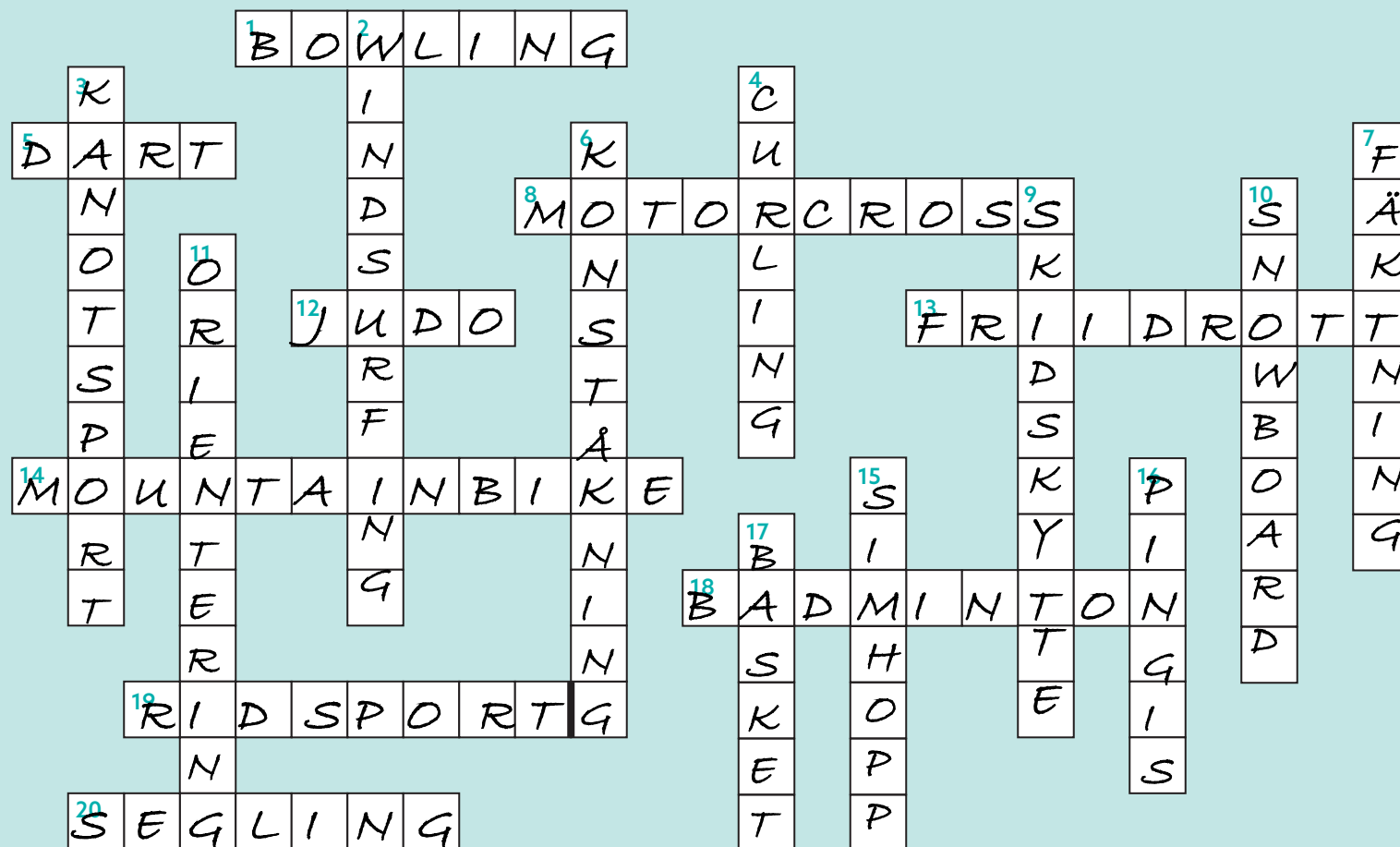
Oj, stort korsord!
Rotera boken.

Lodrätt ↓

2. seglar du på en bräda
3. används smala vattenfarkoster
4. sopas isen framför stenarna
6. utförs hopp och piruetter på is
7. används svärd i striden
9. skidor och skjutvapen
10. åker du bräda utför en snötäckt backe
11. används karta och kompass
15. utförs rörelser i luften innan hopparen landar i vatten
16. används ett bord och en boll som väger endast 2,7 gram
17. kastas en boll i en korg

orientering	dart	ridsport
badminton	friidrott	segling
basket	fäktning	simhopp
pingis	kanotsport	skidskytte
bowling	konståkning	snowboard
judo	motorcross	windsurfing
curling	mountainbike	

Flagga rätt med flaggvett

Läs texten och svara på frågorna.

De flesta länder i världen flaggar, men sättet man flaggar på skiljer sig något mellan olika länder. Många anser att en flagga är en viktig symbol för landet och därför ska man hantera flaggan och flaggning med respekt.

I Sverige hissas flaggan klockan 08:00 på sommarhalvåret och klockan 09:00 på vinterhalvåret. Flaggan halas vid solens nedgång, men senast klockan 21:00, eftersom man vill flagga under dygnets ljusa timmar.

Vid dödsfall och begravning hissas flaggan på "halv stång". Det betyder att man först hissar flaggan upp till toppen för att sedan hala ner den igen till två tredjedelar av flaggstångens längd.

Det finns särskilda dagar som kallas *allmänna flaggdagar* då man förväntas flagga om man har en flaggstång.

Allmänna flaggdagar i Sverige

1/1	nyårsdagen	10/12	Nobeldagen
28/1	i Kung Carl XVI Gustafs namnsdag	23/12	Drottning Silvias födelsedag
12/3	Kronprinsessan Victorias namnsdag	25/12	juldagen
30/4	Kung Carl XVI Gustafs födelsedag	rörlig	påskdagen
1/5	arbetarrörelsens demonstrationsdag	rörlig	pingstdagen
6/6	nationaldagen	rörlig	midsommardagen
14/7	Kronprinsessan Victorias födelsedag	rörlig	dagen för riksdagsval (vart fjärde år)
8/8	Drottning Silvias namnsdag	<i>Med "rörlig" menas att det inte är samma datum varje år.</i>	
24/10	FN-dagen		
6/11	Gustav Adolfsdagen		

Vilka datum flaggar man ...

för att fira landet Sverige? 6/6

för att fira vår kungs födelsedag? 30/4

en kung som dog i november? 6/11

en känd uppfinnare? 10/12

Varför flaggar man ibland på halv stång? För att någon dött/begravs.

Ska vi swisha grejer?

Läs om vilka olika betalningssätt vi använt oss av genom historien. Koppla text med rätt bild. Skriv bokstäverna vid bildernas nummer i tabellen.

1 Boktryckarkonsten i Sverige på 1600-talet ledde inte bara till att man tryckte böcker utan även sedlar. I Kina fanns sedlar redan i början av 600-talet.

2 Digitala pengar kom på 2000-talet och används som valuta på internet hela världen över.

3 Världens tyngsta metallmynt är faktiskt svenskt. Mellan år 1644 och 1776 gavs det ut 10-dalermynnt, stora kopparplåtar som vägde 19,7 kg styck.

4 De mesta av våra köp sker inte med riktiga sedlar och mynt utan med betalkort. Pengarna flyttas digitalt mellan köparens och säljarens bankkonton.

5 För 4500 år sedan började man använda silver som betalningsmedel i Mesopotamien (nutida Irak). Silvret vägdes och delades upp i mindre bitar. Silver med olika vikt hade olika värde.

6 När man började använda mynt var det bara de härskande i ett land som fick tillverka mynt. Myntverk såg till så att varje mynt av samma värde vägde exakt lika mycket. Det absolut äldsta myntet har man hittat i Asien. Dessa mynt användes 600 f. Kr., i ett område där Turkiet ligger idag.

7 Innan pengar fanns bytte man varor med varandra. I en byteshandel värderade man sina varor och försökte komma överens. "Min björnpäls är värd 10 av dina fiskar."

Ordet blir: *valutor*

4	6	7	1	5	3	2
V	A	L	U	T	O	R

Prefix

Läs texten.

Något väldigt litet

Om du delar upp något en miljard gånger, till exempel en meter, får du en nanodel. Nästan otänkbart litet eller hur? Nano betyder alltså miljarddel och kommer från det grekiska ordet nanos som betyder dvärg.

Nuförtiden används något som kallas nanoteknik eller atomslöjd. Det är en teknik som används för att tillverka så små saker att det är lämpligt att mäta dem i nanometer. Med hjälp av nanoteknik kan man skapa olika material med helt nya funktioner och spännande egenskaper, till exempel kläder som ändrar färg och kläder som inte behöver tvättas. Militären forskar bland annat kring att framställa spionrobotar små som insekter. Om du i framtiden slår mot en surrande mygga i nacken, kanske det är en intelligent mikrorobot som irriterar dig.

NÅGOT VÄLDIGT STORT

Känner du en miljonär? Sannolikheten är ganska stor. Mer ovanligt är att man träffar en miljardär, en person som äger mer än tusen miljoner, 1 000 000 000 kronor. Idag finns inga biljonärer men man tror att Bill Gates som grundade Microsoft kan bli världens första person som äger 1 000 000 000 000 kronor, det vill säga en miljon miljoner.

PREFIX I MATEMATIKEN

För att man ska slippa skriva alla nollor har biljon och miljarddel så kallade prefix: Tera och Nano. Andra matematiska prefix som du kanske använder oftare i vardagen är giga som används när man pratar om hur stort minne en telefon har. Prefixet kilo använder du när du väger dig. Även deci, centi och milli använder du nog varje vecka när du mäter eller väger något. Ett prefix kan sättas framför ett ord för att ändra ordets betydelse och skapa ett nytt ord. Kanske har du någon gång ropat: – Megabra! Vilket med andra ord betyder en-miljon-bra!

		prefix
1 000 000 000 000	biljon	tera
1 000 000 000	miljard	giga
1 000 000	miljon	mega
1 000	tusen	kilo
100	hundra	hekto
10	tio	deka
1	ett	
0,1	tiondel	deci
0,01	hundredel	centi
0,001	tusendel	milli
0,000 001	miljondel	mikro
0,000 000 001	miljarddel	nano
0,000 000 000 001	biljondel	piko

Ringa in sant eller falskt för varje påstående. Ta hjälp av tabellen.

Nano är ett prefix. (S) F

Bill Gates är miljardär. (S) F

Kilo betyder tusen. (S) F

När något är uppdelat i 10 lika stora delar, är en av delarna en tiondel. (S) F

Nanoteknik använder man när man vill bygga något riktigt stort. S (F)

Mega beskriver något som är större än tera. S (F)

En telefons minne mäts ofta i gigabyte. (S) F

Friidrottens tiokamp kallas också dekathlon. (S) F

Världens första biljonär finns redan. S (F)

Milli betyder en tusendel. (S) F

Man är coolare om man är gigacool än om man är megacool. (S) F

här kan det tänkas att vissa elever tycker att megacool är ett coolare ord än gigacool

Vilket är prefixet?

Ett prefix sätts framför ett huvudord för att ändra ordets betydelse och skapa ett nytt ord. I svenskan använder vi oss av några prefix som vi har fått från grekiska språket.

Vilket grekiskt prefix saknas i orden? Välj bland orden i rutan.

astro stjärna **auto** själv **bio** liv **geo** jord **tele** fjärran

tele **vision** = metod att överföra rörliga bilder med ljud långa sträckor, kallas TV

auto **pilot** = utrustning som hjälper flygplan eller fartyg att styra automatiskt

astro **logi** = läran som hävdar att människans öde bestäms av himlakroppar såsom stjärnor

geo **logi** = vetenskapen om jorden

bio **logi** = vetenskapen om levande organismer

astro **nomi** = kunskapen om himlakroppar såsom stjärnor

bio **grafi** = en persons levnadsbeskrivning över sitt liv

tele **foni** = teknik för att överföra tal längre sträckor mellan apparater

auto **mobil** = ett fordon som kan köra av egen kraft

astro **naut** = människa på resa i rymden bland stjärnor

tele **skop** = kikare som kan förstora objekt långt borta i rymden

tele **gram** = äldre typ av skrivet meddelande som överförs med hjälp av telegrafi

auto **giro** = pengar förs över automatiskt mellan olika bankkonton

bio **bränsle** = energiresurs som framställs av biologiskt material

auto **fokus** = system som gör att kameror ställer in rätt avstånd på egen hand

Utmaning!

Vad tror du att det grekiska ordet logi betyder?

Det betyder vetenskap/kunskap.

Stopp, i lagens namn!

Läs texten och svara på frågorna.

Ett **varningsmärke** är vanligtvis format som en triangel och har en gul botten och en röd bård. Märket varnar för en fara.

Ett **förbudsmärke** talar om vad du inte får göra. Märket är oftast runt med gul botten och röd bård.

Ett **påbudsmärke** talar om vad du måste göra. Märket är runt med blå botten med symboler, pilar och bård i vitt.

Ett **upplysningsmärke** informerar om säkerhet och hur du kan ta dig fram i trafiken.

Hur ser märket ut?

förbudsmärke Det runt med gul botten och röd bård.

påbudsmärke Det är runt med blå botten med vit bård.

varningsmärke Det är oftast en triangel med gul botten och röd bård.

Vad betyder märkena? Para ihop bild med rätt betydelse.

Skriv bokstaven vid rätt förklaring, då bildas ett ord.

C Varning för cyklister!

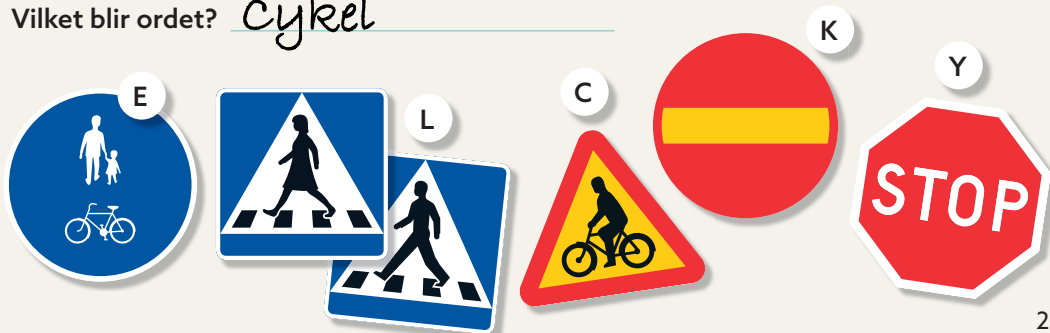
Y Här måste du stanna innan du cyklar vidare.

K På den här vägen får du inte cykla in.

E På den här trottoaren samsas både cyklister och gångtrafikanter.

L Här är ett övergångsställe för gångtrafikanter.

Vilket blir ordet? Cykel

Kära mobildagbok!

Läs texten och svara på frågorna.

Äntligen hemma i Älvsjö igen! Jag har haft en grym helg med Nations-cupen. Vi har spelat många matcher och träffat handbollsspelare från hela Norden. Hur gick det? Jo, det var 48 lag från fem länder på plats i Oslo. I gruppspelen var det 8 grupper med 6 lag i varje, så där spelade vi 5 matcher. De 3 bästa lagen i varje grupp gick till A-slutspel.

Första gruppsspelsmatchen mot Island vann vi med 8–6, och jag gjorde två mål. Andra matchen vann vi lätt mot ett danskt lag med 10–4, och jag gjorde fyra mål. Även tredje matchen vann vi. Denna gång med 6–3, ett mål gjorde jag. Fjärde och femte matchen slutade oavgjort med svenskt och finskt motstånd, 5–5 och 6–6. Jag gjorde två mål i varje match. När gruppspelen var klart låg vi i topp. Obesegrade!

I slutspelets första match fick vi möta Norges bästa lag, men vi klarade ändå oavgjort och jag gjorde ett mål! Sista matchen vann vi mot Köpenhamn HBK och gick vidare till finalslutspel!!

I kvartsfinalen mötte vi ett annat norskt lag. En tuff match där vi låg under med 0–3 efter bara 5 minuter. Vi spelade inte alls lika bra som tidigare. Jag tror anledningen var att alla var trötta efter fredagsdiscot, och alla tidigare matcher. Så efter 10 minuter låg vi under med 2–7. På något otroligt sätt vände vi matchen de sista fem minuterna och gjorde sex mål, varav jag gjorde tre! När domaren blåste hade vi vunnit och gått till semifinal! Semifinalen spelades mot finska Åbo. Det var en sån match när allt gick rätt. Bollarna gick verkligen stolpe in för oss. Vi vann enkelt och det blev finalmatch för oss mot Roskilde HF. Helt otroligt, vi var i final!!!

Läktarna var fullsatta och laget var jättenervöst! De danska tjejerna var nog lika nervösa som oss, för i halvtid stod det bara 4–4. Det var ett jämt spel med misstag från båda lagen. I andra halvlek drog vi ifrån direkt. Jag gjorde mina första mål och helt plötsligt stod det 6–4 till oss. När det var 1 minut kvar ledde vi med 9–8. Roskilde hade anfall och sköt ... i ribban! Vi kontrade och jag gjorde matchens sista mål. Det slutade 10–8, seger i matchen och seger i turneringen!!!! Lyckan var total i laget! Men nu är jag trött i mina ögon, ben och armar, så god natt dagboken. Vi hörs snart igen!

Sov gott!

Är brevskrivaren en flicka eller en pojke? Det är en flicka.

Hur vet du det? Det danska laget de mötte bestod av tjejer.

I vilket lag spelar brevskrivaren? Älvsjö

I vilken stad och vilket land spelades cupen? Oslo, Norge

Vilka 5 länder hade lag med i turneringen? Sverige,
Danmark, Island, Finland och Norge.

Vilken match tycker brevskrivaren att man spelade sämst i? Kvartsfinalen

Varför tror dagboksskrivaren att spelarna var trötta i kvartsfinalen?

De hade spelat många matcher i turneringen
och dessutom haft ett disco kvällen innan.

Från vilka länder var finallagen? Danmark och Sverige

Vad skilde finalmatchen från alla tidigare matcher? _____

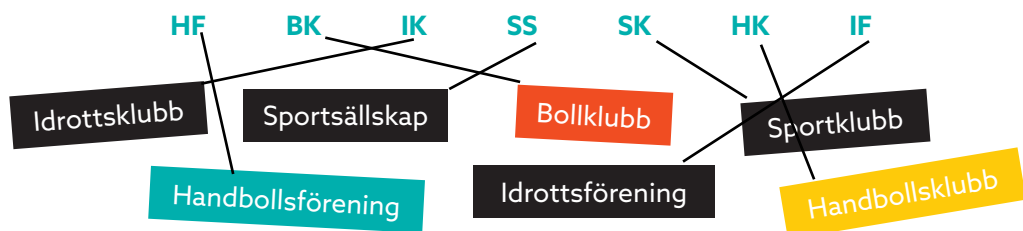
De var nervösa.

Hur många mål gjorde brevskrivaren totalt under turneringen? 17

Hur många matcher...

vann man? 7 spelade man oavgjort? 3 förlorade man? 0

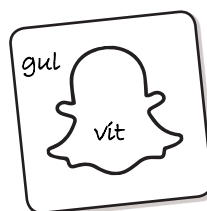
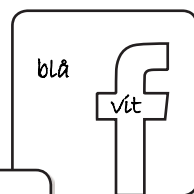
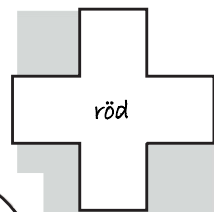
Handbollsklubbarna har olika förkortningar.
Dra streck från förkortning till rätt ord.

Symbolfärgstrivia

Läs varje beskrivning och leta efter rätt symbol.
Färglägg sedan symbolerna så som de beskrivs.

1. Den här organisationen som hjälper till vid katastrofer, har ett rött kors som symbol.
2. Organisationen arbetar för barnens rätt i samhället. Bokstäverna i symbolen är blå.
3. Det här amerikanska internetföretaget är känt för en söktjänst. Första bokstaven är blå, andra röd, tredje gul, fjärde blå, femte grön och den sista röd.
4. Den här märkningen på produkter visar att de anställda som tillverkat produkten har bra levnads- och arbetsvillkor. Symbolen består av en person i svart med grönt under vänstra armen och blått över högra armen.
5. Symbolen visar en mobilapp för fotodelning och ett socialt nätverk. Symbolen föreställer en kamera med en rund kameralins i mitten. Den yttre ramen, cirkelns ram och pricken är vit. Resten består av regnbågsliknade färger i olika nyanser – från gult i nedre hörnet till orange, röd i mitten, rosa och lila i övre hörnet.
6. Det här är en global rörelse som arbetar för mänskliga rättigheter. Organisationens symbol är konturen av ett svart ljus omgärdat av taggtråd på gul bakgrund.
7. Detta sociala medium som grundades av Mark Zuckerberg 2004 har som symbol ett vitt f på blå bakgrund.
8. Märket med ett vitt nyckelhål på grön bakgrund visar att livsmedlet är hälsosamt.
9. Det här är en fotodelnings- och multimedia-app där man kan ta bilder och spela in videoklipp, och "snappa" sina vänner. Symbolen är ett vitt spöke på gul bakgrund.

Farfars uttryck

Läs om varje uttryck och skriv den förklaring som passar bäst.

"få det hett om öronen"

När en gruvarbetare klättrade ner med eld åt de andra i gruvan kunde han få det "hett om öronen" om han inte klättrade tillräckligt snabbt. Han bar nämligen i munnen en fackla som brann i båda ändar.

vara i en riskabel situation

"God dag - yxskaft"

Uttrycket sägs komma från en berättelse där en gubbe som hör dåligt sitter och täljer ett yxskaft. En man går förbi och hälsar: "Goddag, min gode man!" men gubben tror att han frågar vad han täljer och svarar: "Yxskaft."

svara konsigt på en fråga

"i bara mässingen"

När silvret på försilvrade mässingsföremål skavdes bort syntes mässingsfärgen.

är helt naken

"mota Olle vid grind"

Det här uttrycket handlar inte om en pojke. "Olle" är helt enkelt ett äldre namn för tjur. Det var viktigt att stoppa tjuren vid grinden till hagen så att tjuren inte skulle rymma och ta sig ut.

stoppa något innan det är försent

"suga på ramarna"

1748 skrev den kände botanikern Carl von Linné: "Björnen har i idet ingen annan föda, än att han suger på ramarna". Ramar betyder tassar och länge trodde folk att björnen överlevde vintern genom att suga på ramarna.

vara fattig och inte ha något att äta

Varför heter rubriken "Farfars uttryck", tror du?

För att uttrycken är lite ålderdomliga och därför inte använda så mycket av yngre människor

Förklaringar

vara i en riskabel situation

svara konstigt på en fråga

vara fattig och inte ha något att äta

stoppa något innan det är försent

är helt naken

En sten – en bit av ett berg

Läs texten.

Det finns många olika bergarter. De delas in i fyra huvudgrupper utifrån hur de har bildats:

Sedimentära bergarter bildas när till exempel slam, grus och lera pressas ihop och stelnar. Flinta, kalksten och skiffer är exempel på sedimentära bergarter.

Magmatiska bergarter är magma eller lava som svalnat. En sådan bergart är granit.

Metamorfa bergarter bildas när berg utsätts för så stort tryck och så hög temperatur att de omvandlas till nya bergarter. Det sker till exempel när kontinentalplattor krockar. Gnejs och marmor är sådana bergarter.

Meteoriter är berg eller metall som faller ner från rymden.

Varje bergart består av en eller flera *mineraler*. Dessa mineraler har olika egenskaper såsom till exempel färg, vikt och hårdhet. Kanske har du hört talas om mineralerna; diamant, gips, grafit, opal, rubin och topas.

Malm är en bergart eller ett mineral som innehåller ett värdefullt ämne. Värdefulla ämnen som utvinns från malm är metaller, som järn och koppar.

Ädelstenar är stenar som används i smycken, eftersom ädelstenar är extra hållbara, och får ett vackert utseende när man bearbetat dem. En ädelsten kan vara en bergart eller ett mineral. Vanliga ädelstenar är safir och smaragd. Vissa stenliknande material från djur- och växtriket kallas också ädelstenar. Bärnsten och pärlor är exempel på detta. Ädelstenar som slipas innan de används i smycken kallas juveler.

Läs orden på varje rad och lista ut vilka sorts material de är. Välj från rutan och skriv bokstäverna på skrivlinjerna. Då bildas ett ord.

pärla + granit + diamant + koppar + gips + järn = STENEN

skiffer + rubin + safir + gnejs + grafit + koppar = TESTEN

bärnsten + opal + marmor + flinta = SETT

juvel **H** kristall **G** ädelsten **S** bergart **T** mineral **E** metall **N**

Gems

Pair each birth stone with the correct description.
Para ihop varje månadssten med rätt beskrivning.

- B** The stone of January is garnet. They are often dark red to brownish.
- E** The stone of February is a purple amethyst.
- R** The stone of March is a light blue aquamarine.
- G** The stone of April is a transparent crystal.
- K** The stone of May is a dark green emerald.
- R** The stone of June is a pearl or a moonstone.
- I** The stone of July is a red.
- S** The stone of August is a light green peridot.
- T** The stone of September is a dark blue sapphire.
- A** The stone of October is a pink rose quartz or opal.
- L** The stone of November the yellow topaz.
- L** The stone of December the blue topaz.

Vilken ädelsten bildar bokstäverna?

Översätt ädelstenarnas namn till svenska. De svenska orden finns i rutan.

garnet	granat	ruby	rubin
amethyst	ametist	peridot	peridot
aquamarine	akvamarin	sapphire	safir
crystal	bergkristall	rose quartz	rosenkvarts
opal	opal	emerald	smaragd
pearl	pärla		
topaz	topas		

ametist akvamarin granat
safir rubin opal pärla
peridot topas bergkristall
rosenkvarts smaragd

Toalettbesöket som gick fel

Läs tidningsartikeln.

Man fast med fot i toalettstol

Källö-Knippla 2018.01.08

Vid 22-tiden i går kväll mottog Räddningstjänsten i Västsverige ett larmsamtal från en äldre man som påstod sig sitta fast med foten i en toalettstol. Utryckning beordrades till platsen för att undsätta mannen i den prekära situationen.

När ambulans och brandkår anlände till platsen halvlåg mannen framlänges på toalettgolvet, iklädd pyjamas, med foten nedkilad i kröken på toastolen.

Den olycksdrabbade mannen berättar att han hade bestämt sig för att fila fötterna med en fotfil innan läggdags. Han faller upp toasisten och sätter foten på ringen.

Olyckligtvis slinter han med foten på det glatta underlaget och trampar ner med foten i toaletten samtidigt som han tappar balansen och faller framåt. Vid ett försök att häva sig upp tar mannen tag i toasitsen varpå den lossnar och råkar hamna så olägligt att mannens huvud och ena arm trasslar in sig i ringen.

Tursamt nog har han mobiltelefonen i bröstfickan på pyjamasfickan och lyckas med nöd och näppe lirka fram den så att han kan ringa Räddningstjänsten på 112 och begära assistans för att ta sig loss.

Mannen fick hjälp med att ta sig loss och fördes därefter till sjukhus för observation, och tycks ha klarat sig utan allvarliga skador.

Dra streck mellan ord och rätt förklaring.

Räddningstjänsten	drabbad av olycka
beordrades	statens och kommunernas hjälp när en olycka inträffat
undsätta	fick order om att
olycksdrabbad	hal yta
glatt underlag	hamnade fel
hamnade olägligt	klarade precis utan att misslyckas
för observation	besvärlig
med nöd och näppe	för kontroll
prekär	hjälpa en person undan en situation

Tror du att det här har hänt i verkligheten? Motivera.

ÖPPET SVAR

Force majeure

Läs om force majeure.

I många olika vardagliga situationer ingår vuxna avtal med företag och organisationer. Ett avtal är en överenskommelse där den som säljer något lovar vissa saker till den som köper. Ibland händer det oväntade händelser som säljaren inte kan veta om i förväg eller påverka, och därför inte kan förhindra. När det inträffar finns det ett undantag i avtalet som heter *Force majeure*. Undantaget innebär att företaget inte är skyldig att ersätta kunden, trots att de inte kan ge kunden vad de har lovat. Som force majeure räknas t.ex. brand, explosioner, strejk, krig och naturkatastrofer, såsom översvämning, orkaner och jordbävningar.

En av händelserna nedan kan *inte* räknas som force majeure.

Sätt ett X över hela den texten. Motivera ditt val.

En maskin kan gå sönder, det borde man ha med i beräkningen när man lovar att leverera tidningen varje dag enligt avtalet. De borde ha en reservplan.

Dina föräldrar har köpt biobiljetter till hela familjen. Strax innan biobesöket får ni veta att biografen har börjat brinna. Alla filmvisningar blir inställda. När ni kontaktar biografen för att få pengarna tillbaka vägrar de ersätta er för det uteblivna biobesöket. De hänvisar till force majeure.

Du ska gå på konsert med din moster och lyssna på en av dina favoritartister som ska framträda på en arena i en stad i Sverige. Samma dag som konserten ska ske exploderar en bomb på arenan. Det har skett ett terrordåd och konserten ställs in. Biljettbolaget hävdar att ni inte kan få tillbaka pengarna för utebliven konsert. De hänvisar till force majeure.

Din familj köper flygbiljetter för att åka till Bali på jullovet. På grund av ett askmoln, från en vulkan på ön som har fått ett oväntat utbrott, ställer flygbolaget in flygresan av säkerhetsskäl. Det här gör att ni inte kommer iväg på den efterlängttade semestern. Flygbolaget vägrar återbetala kostnaderna för biljetterna. De hänvisar till force majeure.

~~Dina föräldrar har en prenumeration på en dagstidning. En dag uteblir tidningen på grund av en störning i tryckeriet. En maskin har gått sönder. Tidningen kan därför inte levereras de följande dagarna. Dina föräldrar vill inte betala för tidningen dessa dagar, men kundtjänsten på tidningen de talar med hänvisar till force majeure.~~

De riktiga gladiatorerna

Den här texten är skriven av Perla 13 år.
Läs Perlas text och svara på frågorna.

För 2000 år sedan fanns det ett nöje i Rom som gick ut på att man tittade på strider mellan människor som kallades gladiatorer. Gladiatorerna slogs mot varandra eller mot vilda djur på stora arenor, byggda för flera tusen åskådare. Oftast slogs de man mot man, men enstaka gånger har flera gladiatorer slagits i grupper.

Det här var som sagt ett spel för åskådarna, och åskådarna gillade spännande och intressanta matcher, även matcher med blod. För att få sådan spänning bestämde man att gladiatorerna skulle få använda riktigt bra vapen och rustningar.

De flesta gladiatorerna var slavar, krigsfångar eller förbrytare. De blev upplärda på speciella skolor för gladiatorer, där de sedan hyrdes ut till olika underhållningsmatcher, men också till turneringar och spel.

Oftast slutade matcherna med att den ena eller den andra gladiatoren vann. Men det kunde också sluta lika. Den som bestämde om matchen var klar eller om den skulle fortsätta var kejsaren, om han var närvarande, annars folket. Matcherna blev med tiden längre och längre, eftersom åskådarna blev så blodtörstiga. Till slut blev matcherna så långa att båda gladiatorerna hade jätteliten chans att komma därifrån levande.

De flesta gladiatorerna blev mellan 20 och 30 år gamla. Men en av dem som levde längre var gladiatoren "Flamma". Han var en slav som vann mer än 21 matcher och blev erbjuden att bli en fri man flera gånger, men han föredrog livet som gladiator.

En känd romersk arena var **Colosseum** i Rom.

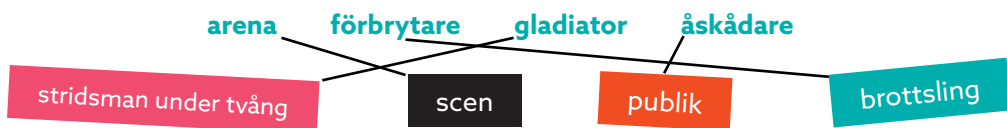
Vad menas med att åskådarna blev blodtörstiga?

De ville inte skona kämparna utan ville att de skulle slåss tills de stupade.

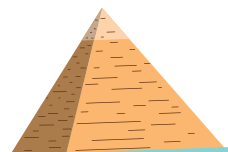
Varför valde Flamma att inte ta emot erbjudandet att bli en fri man, tror du?

Öppet svar

Dra streck till ordens synonymer.

Antikens sju underverk

Monument

- minnesmärke för viktig händelse eller person

Läs texten och lös korsordet.

Under antiken gjorde grekerna en lista över byggnadsverk som då ansågs vara de allra mest beundransvärda.

Cheopspyramiden från 2550 f.Kr. är det enda av antikens sju underverk som finns kvar idag. Den ligger i Giza i Egypten och tros vara ett kungligt gravmonument.

Artemistemplet i Efesos i Turkiet, som byggdes helt i marmor 560 f.Kr., förstördes av en brand 263 e.Kr.

Babylons hängande trädgårdar vet man inte ens säkert om de har funnits. De fantastiska trädgårdarna sägs ha anlagts vid floden Eufrats stränder på 500-talet f.Kr i Irak.

Babylons murar är ännu ett underverk kopplat till staden Babylon. Stadsmuren lär ha varit extremt tjock och 18 km lång.

Kolossen på Rhodos i Grekland var en 30–35 meter hög bronsstaty som ska ha föreställt solguden Helios. Den restes 304–292 f.Kr. men förstördes av ett jordskalv 228 f.Kr.

Mausoleet i Halikarnassos i Turkiet är ett gravmonument som restes för härskaren Mausollo efter hans död 360 f.Kr. Det rasade vid en jordbävning och revs sedan 1522.

Zeusstatyn i Olympia i Grekland ska ha föreställt den grekiske guden Zeus. Den restes 430 f.Kr. men förstördes i en brand 426 e.Kr.

Vågrätt →

1. Gav namn åt pyramid
5. Artemistemplet i ...
6. Zeus var en ...
7. Omgav Babylon

Lodrätt ↓

2. Mausollo var en ...
3. Babylon var en ...
4. Föreställde kolossen

Världens sju nya underverk

Eftersom de flesta av antikens underverk inte finns kvar har man försökt enas om en ny lista på stordåd som finns kvar att beskåda. År 2007 röstade 100 miljoner människor i världen fram följande nu existerande underverk:

Läs om de nya underverken. Lista ut vilka underverk bilderna föreställer. Skriv varje bilds bokstav vid rätt text så bildas ett ord.

S **Chichén Itzá** är ruiner av en stad, det vill säga rester av byggnader som blivit förstörda. Ruinstaden ligger på halvön Yucatán i Mexico och byggdes av mayafolket. Staden är mest känd för sitt mäktiga pyramidtempel.

T **Colosseum** ligger i Rom i Italien och är en amfiteater, det vill säga en rund arena där man under romarrikets tid inför publik visade bland annat strider mellan människor eller djur.

O **Cristo Redentor** är en staty som föreställer Kristus. Statyn hittar vi i Brasiliens huvudstad Rio de Janeiro.

R **Kinesiska muren** är en försvarsmur som löper längs Kinas historiskt nordliga gräns. Man byggde på muren under flera århundraden och idag är muren 600 km lång.

D **Machu Picchu** är en ruinstad i bergen i Peru Cuzco. Staden tros ha byggts av inkafolket.

A **Petra** är en ruinstad som ligger i Jordaniens ökenlandskap. Petra var en betydande stad under antiken. De viktigaste byggnaderna och monumenten ligger uthuggna direkt ur klippor.

D **Taj Mahal** är ett mausoleum i Agra i Indien som härskaren Shah Jahan byggde till minne av sin älsklingshustru.

Vilket blir ordet?

Stordåd

D

Å

S

D

T

O

R

kopiering förbjuden, se s. 64

Vad föreställer bilderna?

Läs bildbeskrivningarna och ringa in den beskrivning som du tror är rätt. I varje text finns en bokstav understruken. Bokstaven i varje rätt inringad text bildar tillsammans i ordning ett ord på tre bokstäver.

Vilket blir ordet? SAK

Kodakrullen är ett extra hållbart måttband som används vid bygg- arbetsplatser för att mäta ut avstånd för spik och skruv. Bandet dras ut över en yta och i hålen kan hantverkaren slå i spikar och skruvar så att de hamnar på rätt avstånd ifrån varandra.

- 1 Innan digitalkameror och mobiler fanns användes analoga kameror. I kamerorna användes sådana här filmrullar där bilderna lagrades, bruna och genomskinliga. För att få fram fotografierna framkallades filmen i en vätska i ett mörklagt rum.

Förr lyssnade man på musik med bandspelare, en apparat som spelade in ljud, och som kunde spela upp ljud. På den tiden fanns inga mobiltelefoner eller andra digitala källor till musik. Musik köptes då i form av sådana här kassettband, som placerades i bandspelaren.

- 2 Den här bläckpatronen används till exklusiva bläckpennor som inte slängs när de är slut. Pennan som har slut på bläck vrids runt i något av hålen där bläcket fylls på, och pennan kan användas igen.

Den här röntgenapparaten från 1960-talet användes hos tandläkaren för att röntga tänder. Den spegelliknande delen längst upp är själva röntgenlinsen. På den stora plana ytan på den kubiska delen förstorades sedan röntgenbilden så att tandläkaren kunde se bilden tydligt.

- 3 Over-head-apparater fanns förr på alla skolor runtom i Sverige. Det var innan smartboardtavlor och projektorer fanns i skolans värld. När läraren ville visa något, till exempel en bild, kopierade läraren först pappersbilden till en plastbild. Den placerades sedan på den plana glasytan, som lystes upp av lampor underifrån. Spegeln längre upp vreds så att bilden visades på en vit duk längst fram i klassrummet.

Sveriges statsminister skjuten

Läs texten.

Olof Palme, som då var landets statsminister, var på väg hem på kvällen efter ett biobesök. Det var år 1986. Tillsammans med sin fru Lisbeth promenerade han längs gatan, utan skydd av de livvakter som de vanligtvis hade, när någon riktade ett vapen och avlossade ett skott. Olof Palme sköts till döds på nära håll av en revolver.

Det här var det första attentatet mot en högt uppsatt politiker i vårt land. Olof Palme hade under åren som politiker väckt starka känslor. Han var på grund av sina åsikter respekterad och älskad av många, men hatad av andra. Fanns det människor som hatade honom nog för att döda? En polisutredning startade, och de spår polisen följde kom att sträcka sig långt utanför Sveriges gränser.

En man som hette Christer Pettersson dömdes för mordet 1989. Christer Pettersson var missbrukare och kriminell. Han var känd hos polisen och hade redan dömts för flera andra brott, bland annat för dråp. Han frikändes senare i domstolen trots att han pekats ut av Lisbeth Palme som den som höll i revolvren.

Än idag är mordet på Olof Palme ouppklarat. Utredningen pågår fortfarande och är en av världens mest omfattade mordutredningar.

Orden inom parentes kommer från texten,
men vokalerna är fel. Skriv om orden rätt.

chef för regering (stötsmunuster) – statsminister

en som har begått flera brott (kramanoll) – kriminell

användare av något olämpligt (mössbrakori) – missbrukare

ställe där rättsfall avgörs (dimstel) – domstol

inte löst (iappklurot) – ouppklarat

något olagligt (brett) – brott

Spioner

Läs texten och svara på frågorna.

Spioneri betyder att man försöker få tag i information som är hemlig. Spioneri kan utföras av en person, ett företag eller till och med ett land. Den som spionerar kallas spion. Det är i många fall olagligt att spionera och man kan straffas enligt lag.

Det finns flera olika sorters spionage. Om till exempel en svensk person spionerar i Sverige på uppdrag av ett annat land, och avslöjar vårt lands hemligheter så kan den personen dömas för landsförräderi. Att vara *landsförrädare* och förråda sitt land anses vara ett mycket allvarligt brott, eftersom personen äventyrar landets säkerhet. En *avhoppare* är en slags landsförrädare, som flyr från ett land till ett annat land och tar med sig hemlig information om till exempel hemlandets försvar. En *dubbelagent* är en spion som jobbar åt två länder eller organisationer samtidigt. Spionen lämnar då hemlig information till båda parter, men den ena parten får falsk information. En *mullvad* är en spion som nästlar sig in i organisationer, blir anställd eller låtsas hjälpa till, men i hemlighet stjälar information. En sådan person kallas även *infiltratör*.

Spioner finns ofta på film. Mest känd är kanske den hemliga agenten James Bond som arbetar för den brittiska underrättelsetjänsten. En annan mindre känd verklig spion, vars liv har filmatiserats, är den nederländska dansösen Mata Hari som dömdes för spioneri år 1917 och avrättades. Hon dömdes för att ha hjälpt Tyskland med hemlig information under första världskriget.

Ringa in rätt alternativ.

Spioneri innebär att man försöker få tag i

brotslingar utomlands **information som är hemlig** **en spion**

En person som lämnar hemlig information om sitt land till ett annat land kallas

avhoppare **landsförrädare** **dubbelagent**

En person som jobbar på ett företag för att spionera kallas

dubbelagent **landsförrädare** **mullvad**

En synonym till mullvad är **infiltratör** **imitatör** **ingenjör**

Läs om varje spion och välj i rutan det ord som bäst beskriver vilken sorts spion det handlar om. Skriv bokstaven i rutan.

landsförrädare **V** sovjetisk spion **T** hemlig agent (fiktiv) **U** flirtig spion **J**

T

Stig Bergling var en svensk polis som lämnade ut hemlig information om Sveriges försvar till Sovjetunionen. Han dömdes till livstids fängelse, men rymde under en permission. Han gömde sig utomlands i flera år, men återvände sedan frivilligt och avtjänade sitt fängelsestraff.

J

Den förföriska **Mata Hari**, sägs ha kommit över hemlig information genom att inleda olika kärleksförbindelser. Mata Haris riktiga namn var Margaretha Zeller.

U

Jason Bourne är en karaktär i en rad spionromaner skrivna av Robert Ludlum. Bourne är en yrkesmördare som får hemliga uppdrag av den amerikanska regeringen, uppdrag som har betydelse för landets säkerhet. Flera av böckerna har blivit filmatiserade.

V

Vidkun Quisling var en norsk minister. Under den tyska okupationen av Norge under andra världskriget valde Quisling att svika sitt eget land och istället samarbeta med Hitler och Tyskland. Han dömdes till döden och avrättades som straff för att han förrätt sitt land.

Quisling =
internationella ordet
för en landsförrädare.
Ordet kommer från den
norska landsförrädaren
Vidkun Quisling.

Shooting Star

– Alicia Vikander

Läs texten.

Det skådespelande svenska stjärnskottet Alicia Vikander gör succé i Hollywood, på bioduken.

Alicia föddes den 3 oktober 1988 i Göteborg, och gick på balettskolan under hela sin uppväxt. Hon flyttade till Stockholm när hon kom in på svenska baletthögskolan.

I början av sin yrkeskarriär arbetade hon som balettdansare, musikalartist och skådespelare. Hon sökte vid ett flertal tillfällen till svenska teaterskolor men blev aldrig antagen. Det hindrade henne inte från att satsa på en karriär som skådespelare.

Hon medverkade i flera filmroller innan hon 2010 slog igenom i filmen "Till det som är vackert" där hon vann en guldbagge för bästa kvinnliga biroll. Hon har nominerats och vunnit många olika filmpriser genom åren, till exempel Shooting Star och Golden Globe.

Hennes internationella karriär tog fart 2012 när hon uppmärksammades i filmen "A royal affair". Hon vann en Oscar 2015 för bästa kvinnliga biroll i "The Danish girl". Hon är därmed den andra svenska kvinnan som vunnit en Oscar.

Alicia startade ett produktionsbolag i London 2016 där hon nu bor tillsammans med sin man Michael Fassbinder, som hon gifte sig med 2017. Han är en känd skådespelare från USA.

Några filmer där Alicia haft en roll:

Anna Karenina • 2012

The Fifth Estate • 2013

Testament of Youth • 2014

Ex Machina • 2015

The Danish girl • 2015

The Man from U.N.C.L.E. • 2015

Jason Bourne • 2016

Fyren mellan haven • 2016

Tulpanfeber • 2017

Euphoria • 2017

Lara Croft • 2018

Föreställ dig att du intervjuar Alicia Vikander.
Skriv frågor till de färdiga svaren.

Var och när föddes du?

Svar: Den 3 oktober 1988 i Göteborg.

Vilka yrken har du haft?/Vad har du jobbat med?

Svar: Som dansare, musikalartist och skådespelare.

För vilken film fick du en Guldbagge??

Svar: För filmen "Till det som är vackert".

För vilken film fick du en Oscar?

Svar: För filmen "The Danish girl".

Var bor du?

Svar: Jag bor i London tillsammans med min man Michael Fassbinder.

Vilka filmer medverkade du i under 2016?

Svar: Filmerna "Jason Bourne" och "Fyren mellan haven".

Vad heter ditt produktionsbolag?

Svar: Det heter Vikarious.

Vilken film medverkade du i under 2018?

Svar: Som Lara Croft i tredje filmen om "Tomb Raider".

Molnen på himlen

Ett moln är en samling av vattendroppar eller iskristaller uppe i luften. Molnen brukar delas in i tio olika slags molngrupper beroende på var de bildas och hur de ser ut.

Läs om de olika molnen. Fyll i informationen som efterfrågas i tabellen.

Fjädermoln (Cirrus) ser ut som strimmor, band eller trådar på himlen. Molnen finns på 8 000–9 000 meters höjd.

Makrillmoln (Cirrocumulus) bildas på 6 000–12 000 meters höjd. De ser ut som små molntussar och påminner om sicksackmönstret du hittar på fisken makrill.

Slöjmoln (Cirrostratus) är så tunna så att de knappt syns förrän solen lyser genom dem på 8 000–9 000 meters höjd. De känns ofta igen då de bildar en ljuscirkel runt solen. Cirkeln kallas halo.

Böljmoln (Alto cumulus) ser ut som klumpar av bomullstussar. De böljar fram på 1 200–6 000 meters höjd.

Skiktmoln (Altostratus) är ett jämngrått moln på 2 400–6 100 meters höjd.

Valkmoln (Stratocumulus) är platta, gråvita flak av moln, med små mellanrum där du kan skymta himlen.

Dimmoln (Stratus) är ett lågt jämngrått molnlager på cirka 50–500 meters höjd.

Stackmoln (Cumulus) kallas ofta för "vackert-väder-moln". Molnen känner du igen på de stora glänsande vita klumparna med en skugga på undersidan. Molnen liknar blomkålshuvuden. De brukar hänga på cirka 600–3 000 höjd tillsammans med mindre uppbrutna moln.

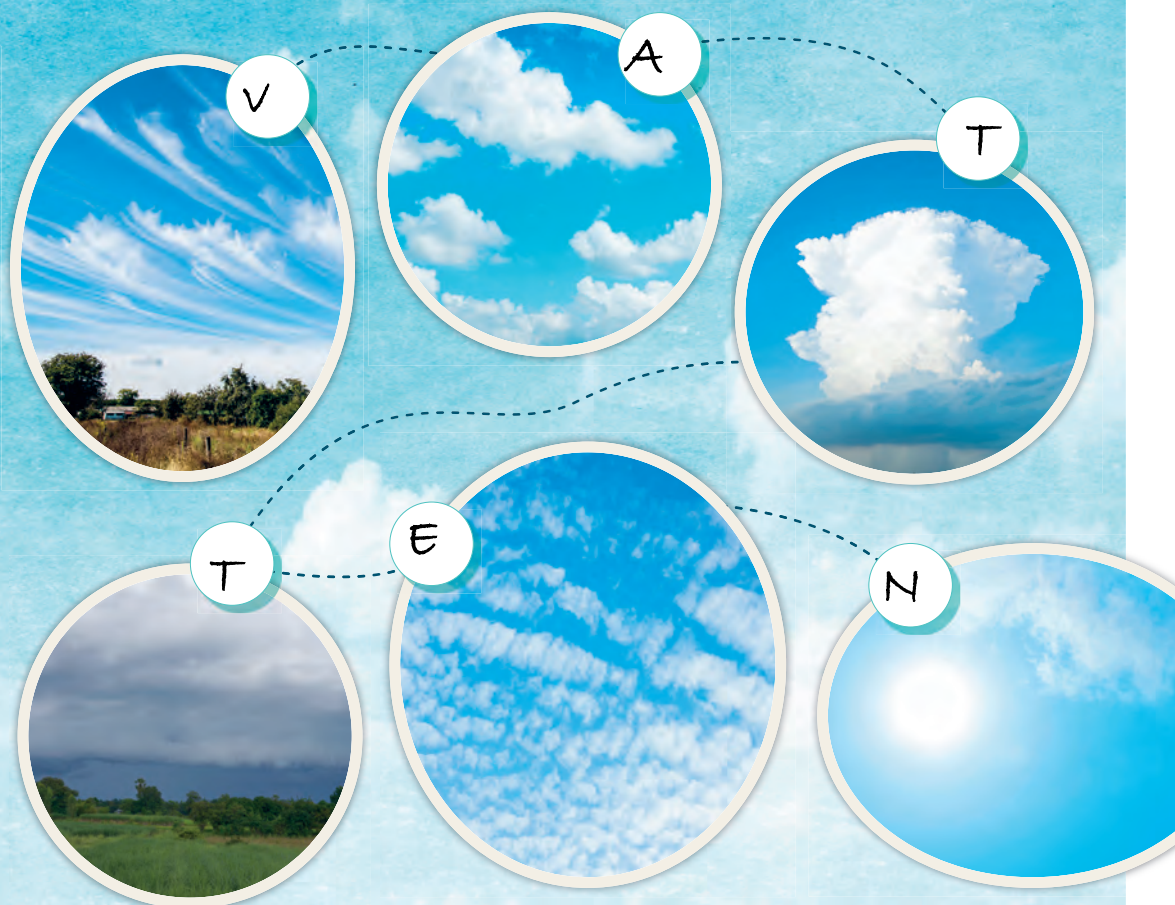
Regn- eller snömoln (Nimbostratus) är ett tjockt, upp mot 300 meter, grått molnlager. Molnet släpper ifrån sig snö eller regn beroende på temperaturen i luften.

Bymoln (Cumulonimbus) är ett moln som ser ut som en tjock pelare som sedan plattar ut sig till en svamp eller ett städ.

I tabellen har varje molnsort fått en bokstav.
Skriv bokstaven vid rätt bild. Vilket blir ordet?

VATTEN

Latin	Svenskt namn	Höjd	Ser ut som ...	Bokstav
Cirrus	Fjädermoln	8 000 - 9 000	strimmor, band, trådar	V
Cirrocumulus	Makrillmoln	6 000 - 12 000	det randiga mönstret på fisken makrill	E
Cirrostratus	Slöjmoln	8 000 - 9 000	tunna slöjor, nästan osynliga	N
Cumulonimbus	Bymoln		tjock pelare, städ, svamp	T
Cumulus	Stackmoln	600 - 3 000	klumpar, tussar, blomkålshuvuden	A
Nimbostratus	Regn- eller snömoln		grått molnlager	T

Hitta i staden

Läs texten om vad familjen Smith gör i staden, och leta i kartan efter de platser familjen besöker. Skriv platsernas nummer på raderna i texten.

Under besöket i staden bodde familjen på **vandrarhemmet** 9 som låg långt söderut på Repslagaregatan, vid en tvärgata åt väster. De hämtade ut pengar på **bankomaten** 12 mitt emot kyrkan på Storgatan. De köpte skavsårsplåster på **apoteket** 10 i korsningen mellan Storgatan och Klostergatan. Apoteket låg tvärs över gatan till **hotellet** 16 vid Stora torget. Familjen gick en guidad tur både i **Domkyrkan** 5 och på **Slottet** 4 på S:t Persgatan. De åt en god middag på **restaurangen** 14 på S:t Larsgatan och köpte en tandborste i **affären** 13 på Drottninggatan på vägen tillbaka till vandrarhemmet.

Svara på frågorna.

Addera alla siffror i texten. Vad blir summan? 83

Addera sedan även siffrorna i summan med varandra. Vad blir summan då? $8+3=11$

Leta upp symbolen med detta nummer i kartan. Var befinner du dig? Cafe't på Nygatan.

Rätt svar hittar du
längst ner på samma sida
som talet i svaret.

Para ihop genom att dra streck.
Vilken gata ska du ta dig till om du ...

ska åka med tåg?	Ågatan
ska åka med båt?	Nygatan
vill ta en fika?	Apotekaregatan
behöver gå på toaletten?	Östgötagatan
behöver ladda mobilen?	Hamngatan
behöver låna en bok?	Järnvägsgatan
behöver tillgång till fri Wifi?	Klostergatan

Svara på frågorna med hjälp av kartan och kompassrosen.

Vilken gata ligger längst söderut på kartan över Linköping?

Drottninggatan

Vilken gata ligger längst norrut på kartan?

Gustaf Adolfsgatan

Vilken gata ligger längst västerut på kartan?

Östgötagatan

Vad heter ån som flyter öster om Hamngatan? Stångån

Vilken byggnad ligger öster om Sankt Persgatan? Domkyrkan

Kuriosa om träd

Läs texten och svara på frågorna.

Mer än hälften av Sveriges yta är täckt av träd. I södra delen av landet växer mest lövskog och blandskog, alltså skog med både lövträd och barrträd. I Norrland dominerar barrskogen. De vanligaste träden i Sverige är gran och tall. Så är det även i resten av världen. En tall blir vanligen 20–30 meter hög och kan bli 900 år gammal.

En gran växer snabbt. I Sverige dröjer det i genomsnitt ungefär 80 år för en gran att bli fullvuxen. I Norrland, med de kalla och långa vintrarna, tar det ungefär 120 år. Granen kan bli 60 meter hög.

Varje år avverkas 85 miljoner kubik skog i Sverige, vilket motsvarar ungefär 140 fyllda Globen i Stockholm. Varje år planteras 500 miljoner nya träd i Sverige vilket är mer än vad som avverkas.

Ett normalstort träd väger 250 kg med grenar. Av trä i stora tallar och granar gör man oftast brädor och plank. En del av allt trä används också till att göra förnybar energi och papper av olika sort och kvalitet, till exempel tidningspapper, skrivpapper, kartong och toapapper.

Olika stora träd, och olika delar av träden, används till att tillverka olika saker. Av ett helt normalstort barrträd kan man antingen tillverka 31250 stycken A4-papper, 3300 mjölkpaket, 1300 papperskassar eller 588 toarullar. Ett träd räcker alltså till ett års toalettpappersförbrukning för 22 svenskar.

Vilken slags skog är vanligast i Sverige? Barrskog

Vad kan vi använda trä till? brädor, plank, energi
och olika sorters papper.

Om du adderar alla talen i texten, vad blir summan? 38 645

En klass på 22 elever, 12 år gamla, vill veta hur många träd som har fällts för att förse dem med toapapper hittills under deras livstid.

Hur många blir det? $22 \times 12 = 264$ träd

Tåliga träd

Läs texten.

ENORMA EKAR, FENOMENALA FUROR OCH GIGANTISKA GRANAR

I Småland hittar vi landets äldsta ek, Rumskullaeken. Den mäter 14,3 meter i omkrets nertill och uppskattas vara ungefär 1000 år gammal.

Sveriges äldsta tall finns i Hudiksvall och är 757 år gammal. Landets högsta tall växer i Värmland och är 37,8 meter hög.

Sveriges äldsta gran har rötter som är 9960 år gamla. Den finns i Dalarna och är faktisk även världens äldsta gran. Den högsta granen i Sverige är cirka 49 meter.

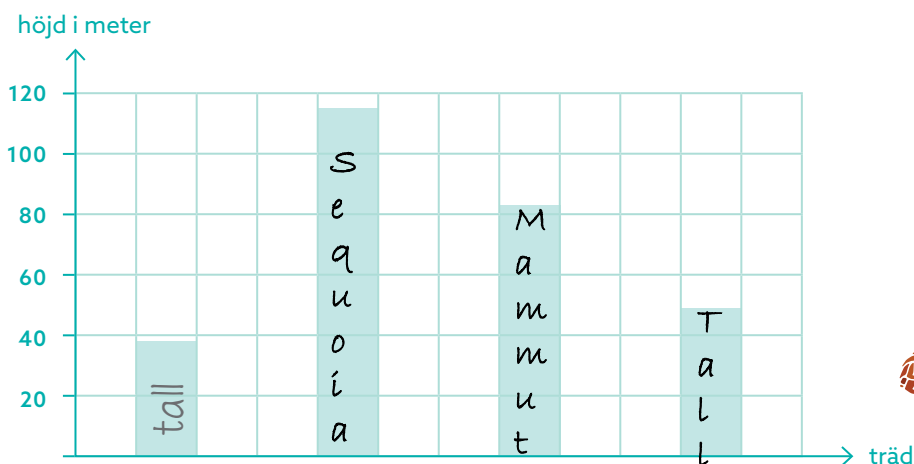

VÄLDIGA VÄRLDSTRÄD

De största träden i världen om man ser till volym är redwoodträd, sequoia och mammutträd som växer i Kalifornien i USA. Världens största träd är ett mammutträd som är 83 meter högt med en omkrets på 31,3 meter och basen 11,1 meter i diameter. Världens högsta träd är en 115,2 meter hög sequoia.

Skriv trädens namn i diagrammet.

Vilken är seriefiguren?

Här beskriver några seriefigurer sig själva. Läs beskrivningarna och skriv bokstäverna vid rätt figurer. Då bildas ett ord. Översätt figurernas namn till engelska.

Donald Duck Mickey Mouse Wonder Woman Spiderman Superman

G Jag är otursförföljd och råkar ofta illa ut. Det sägs att jag är lat och klumpig. Jag har många släktingar, bland annat tre brorsbarn. Jag har ett kvackande prat. Jag tycker om att klä mig i sjökostym och bor i Ankeborg.

R Jag är stark, vig och spänstig. Jag bekämpar brottslighet med hjälp av mina övermänniskliga krafter. Jag svingar mig runt i staden med hjälp av en klibbig massa. Mitt liv som superhjälte började när jag blev biten av en radioaktiv spindel.

U Jag brukar vara positiv och glad. Det sägs att jag är rolig och lite av en hjälte. Jag har en busig hund och tycker om att umgås med min långa kompis och min flickvän. Jag är kompis med en sjöfågel. Jag är en pigg figur i röda shorts och stora skor.

I Jag kommer från en paradisö och är dotter till öns drottning och gudarnas gud Zeus. Jag är en amason, en krigarkvinna från antiken. Med hjälp av mina mirakelförmågor krigar jag för att skapa fred på jorden med hjälp av ett gyllene lasso.

F Jag är en superhjälte som räddar människor i fara och kämpar mot onda skurkar. Jag föddes på planeten Krypton och kom till jorden i en rymdraket när jag var liten. Substansen grön kryptonit får mig att tappa min stålkraft.

Vilket blir ordet? Figur

F Stålmannen

Superman

I Mirakelkvinnan

Wonder Woman

G Kalle Anka

Donald Duck

U Musse Pigg

Mickey Mouse

R Spindelmannen

Spiderman

Tecknad serie

Läs texten. Skriv orden i rutan på rätt plats i texten med hjälp av sammanhanget.

stripp manga superhjältar
ruta vuxna comic strip
seriealbum fabeldjursserier
pratbubblor Smurfarna

En tecknad serie är en historia som berättas med hjälp av ett antal ritade bilder som följer efter varandra. En bild kallas ruta och de behöver inte vara fyrkantiga utan kan ha både olika former och storlekar.

I rutorna finns pratbubblor med text. Om rutan saknar pratbubbla får bilden tala för sig själv. I dagstidningar är det vanligt med en så kallad strip som är en remsa med en tecknad serie med bara tre bilder. På engelska heter tecknad serie comic strip (rolig remsa) eftersom de första serierna var skämtserier. Långa tecknade serier trycks i en serietidning eller ett seriealbum. Ett seriealbum är en bok som oftast innehåller en enda lång tecknad serie.

Bildberättelser blev populära i slutet på artonhundratalet. Några av de allra första tecknade serierna i USA var fabeldjursserier såsom Musse Pigg och Kalle Anka, det vill säga en serie med ett djur i huvudrollen. Även äventyrsserier med superhjältar i huvudrollen såsom Stålmannen och Batman dök upp vid den här tiden.

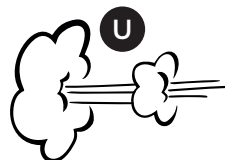
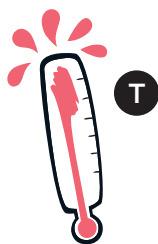
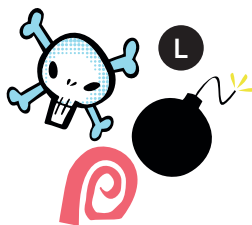
Tecknade serier vänder sig inte bara till barn och ungdomar utan det finns tecknade serier även för vuxna. Serier som vänder sig till vuxna läsare är ofta satiriska, vilket betyder att de skämtar om politik eller problem i samhället på ett ironiskt sätt.

Japanska tecknade serier heter manga och i Japan har man tecknat mangaserier i över 1000 år. Ett annat framgångsrikt land inom seriegenren är Belgien med kända serier som Tintin, Smurfarna, Spirou och Lucky Luke.

Seriemarkeringar

En serietecknare använder markeringar i form av en liten bild för att visa tankar, rörelser, ljud, lukter eller känslor som seriefigurer upplever.

Para ihop varje markering med rätt beskrivning genom att skriva bildens bokstav på raden.

I	1. får en puss
L	2. är så arg så att hen svär
L	3. är trött
U	4. något rör sig
S	5. är kär
T	6. har fått en idé

R	7. är arg
A	8. är oförstående
T	9. är varm
I	10. är yr
O	11. har ont
N	12. exploderar

Vilket blir ordet? Illustration

(Ordet betyder professionell tecknare.)

Årets julklapp

Läs texten och svara på frågorna.

Varje år sedan 1988 utses "årets julklapp" i Sverige. Kampanjen gör att svenskar blir sugna på att köpa den utvalda produkten och därmed ökar butikernas försäljning. Julklappen ska vara en produkt som blivit populär under året och som är typisk för just det året.

Årets julklapp

1988 bakmaskin
1989 videokamera
1990 wokpanna
1991 CD-spelare
1992 tv-spel
1993 en doft (parfym)
1994 mobiltelefon
1995 CD-skiva
1996 internetpaket
1997 elektroniskt husdjur
1998 dataspel
1999 bok
2000 DVD-spelare
2001 verktyg
2002 kokbok
2003 mössa
2004 platt-TV
2005 pokerset
2006 ljudbok
2007 GPS
2008 upplevelse
2009 spikmatta
2010 surfplatta
2011 matkasse
2012 hörlurar
2013 råsftcentrifug
2014 aktivitetsarmband
2015 robotdammsugare
2016 VR-glasögon
2017 el-cykel

Vilken julklapp:

ligger du på? spikmatta

innehåller mat? matkasse

hjälp dig hitta? GPS

städar åt dig? robotdammsugare

lagar du mat i? wokpanna

är ett transportmedel?

el-cykel,

Hur många gånger har en bok valts till årets julklapp? 3

Vilka 3 julklappar använder du på huvudet?

mössa, hörlurar,

VR-glasögon

Vilka julklappar har med data att göra?

internetpaket, dataspel,

Miracle on Ice

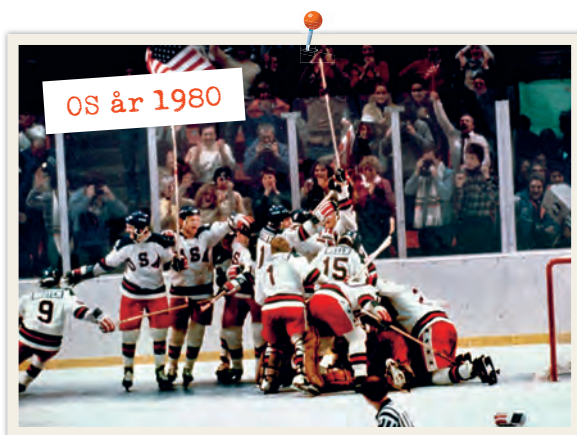
Läs texten och svara på frågorna.

– U.S.A! U.S.A! U.S.A!

Publiken i ishallen i amerikanska Lake Placid har sjungit, skanderat och klappat händerna i snart 60 minuter. Det är OS och ishockeylandskamp. På ena sidan, det amerikanska laget som i den här turneringen inte har några proffs-spelare med alls. På den andra sidan, det bästa ishockeylag som någonsin spelat på en is, den sovjetiska maskinen som knappt förlorat på 15 år. Innan matchen har journalisterna skrivit; att bara ett mirakel skulle kunna leda till amerikansk vinst. Ett mirakel som den nu uppjagade publiken känner håller på att hända!

Vid den här tiden är USA och Sovjetunionen nära att hamna i krig med varandra eftersom de tycker olika om flera saker som händer i världen. Därför är det mer än bara en ishockeymatch som spelas den här dagen. Det är två supernationer som mäter sig med varandra. Men kampen är på förhand ojämn. Det sovjetiska laget lever och tränas som soldater året runt med bara ett syfte – att visa hur oslagbara den sovjetiska nationen är. Det amerikanska laget får, på den här tiden, inte ha NHL-spelare med i OS. Bara amatörer och collegespelare får delta i OS.

Matchen är jämnare än väntat. Sovjetunionen har varit i ledning med 1-0, 2-1, 3-2, men i mitten av 3:e perioden gör USA sitt tredje mål. Det är nu som publiken anar att miraklet kan ske. Det är även nu som den klassiska amerikanska publikramsan hörs för första gången. U.S.A! U.S.A! U.S.A! En ramsa som numera hörs ofta i amerikanska idrottssammanhang. Då händer det! Med 10 minuter kvar skjuter lagets kapten Mike Eruzione in 4-3 till USA. Sovjet pressar på allt hårdare. Skott efter skott viner kring den amerikanska målburen. Med 7 sekunder kvar av matchen får amerikanerna bort pucken från sin zon. Kommentatorn i tv ropar: "Do you believe in miracles? YES!" USA vinner matchen och till slut även hela den olympiska turneringen.

Stryk under rätt svar.

Var utspelar sig matchen? i Sovjetunionen i Sverige i USA

Vem gjorde det avgörande målet? målvakten lagkaptenen en forward

Det amerikanska laget fick inte ha: proffsspelare amatörer collegespelare

Svara på frågorna.

Vad tror du författaren menar med uttrycket "den sovjetiska maskinen"?

Laget från Sovjetunionen kan liknas vid en maskin, en maskin som plöjer fram utan att göra misstag och utan att tveka.

Vad tror du författaren menar med att det är "mer än bara en ishockeymatch som spelats den här dagen"?

Det är också en maktkamp mellan två världsnationer som mäter sin styrka, tävlar om vem som är bäst.

Varför ansågs vinsten vara ett mirakel?

Man trodde verkligen inte att USA skulle kunna vinna matchen. Det enda som skulle kunna få USA att vinna var att ett mirakel skulle ske, dvs en oväntad och uppseende händelse.

Glödlampans efterträdare

Läs texten och svara på frågorna. Ta hjälp av text och tabell.

Glödlampan uppfanns under 1800-talet. Den har en tråd som hettas upp av elektrisk ström så att den glöder och ger ljus. EU har beslutat att glödlampor ska sluta användas. Glödlampans ljusstråle ger nämligen ifrån sig mycket värme eftersom tråden glöder. Det går därför åt mycket energi i glödlampor jämfört med modernare lampor, såsom Halogenlampor, lågenergilampor och LED-lampor.

När man använde glödlampor mätte man lampans sken i watt (W). Numera mäts hur starkt ljusflödet är i enheten lumen (lm). I glödlampor fick man bara 10 lumen per watt, medan nya ljuskällor kan ge mer än 100 lumen per watt.

Glödlamporna hade dessutom inte så lång livslängd. De kunde lysa i 1000 timmar. Det innebär att de kunde vara tända i cirka 3 timmar per dag i ett år. LED-lampor kan lysa i upp emot 50 000 timmar vilket motsvarar en lampa som är tänd cirka 3 timmar per dag i 41 år!

Fler fördelar med LED-lampor är:

- ☀ De behöver inte vara stora för att ge mycket sken.
- ☀ De blir inte varma.
- ☀ De börjar lysa direkt vid tändning.
- ☀ De kan ge flera olika sorters sken (ljus temperatur) såsom varmvitt och kallvitt.

Ljus kan ha olika färg, gult eller vitt. Det beror på temperaturen. Färgtemperaturen för ljus mäts i Kelvin (K). "Varmt" ljus (= gult ljus) börjar vid 2700 K och neråt. Färgtemperaturer från 4000 K och uppåt anses vara kallt (= blåvitt ljus). Dagsljus har en temperatur på 6000 K och räknas därför som kallt. Ju varmare ljuskällan är, desto kallare färg får alltså ljuset.

Lampor görs i många olika storlekar och former, till exempel klot, spiral och päron. Kolven i glas kan vara klar eller matt (för att inte blända). De vanligaste sockelstorlekarna i Sverige är: E14 (en sockel på 14 mm för liten lampa) och E27 (en sockel på 27 mm för större lampor).

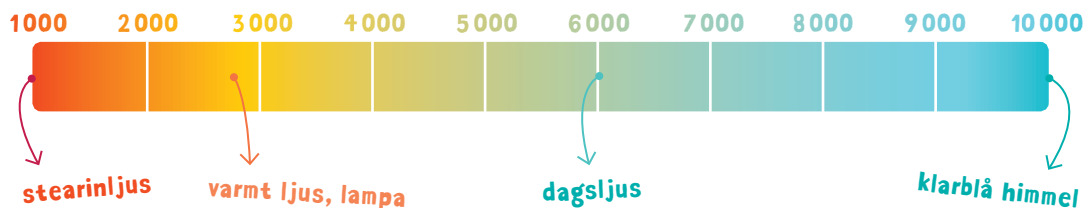
E 14

E 27

KELVIN

Vilken enhet på dagens lampor talar om hur starkt en lampa lyser?

Lumen talar om hur starkt ljusskenet är.

Varför förbjöds glödlampor, tror du?

förslagsvis: för att spara energi/skona miljön.

I vilken enhet anges färgtemperatur? Kelvin

Vilken färg har kallt sken? blå/vitt

Ger en lampa med 5500 K varmt eller kallt sken? kallt

Var vill du helst ha en lampa med lång livslängd – i garderoben eller i köket? Motivera.

I köket eftersom den används oftare och under längre tid och då vill man att den håller bättre.

Sätt in orden kolv och sockel på rätt plats i meningarna.

En sockel är den gängade fästeanordningen på lampan.

Glaskupan som lyser på en glödlampa kallas kolv.

Torrshampoo i armhålan

Läs texten och skriv i vilken ordning toalettsakerna i badrumsskåpet nämns i texten. Numrera från 1-15 på raderna i den vänstra spalten. Översätt orden till svenska.

Mormor och morfar är på besök hos familjen Bahadur. De blev av med bagaget under flygresan och behöver därför låna toalettsaker. De är osäkra på vad som finns i badrumsskåpet. Vad är det egentligen de använder?

Morfar använde innehållet i den vänstra flaskan på nedre hyllan för att löddra in ansiktet innan rakning. Den innehöll **duischtvål** men han trodde det var **raklödder** som istället fanns i flaskan på samma hylla längst ut till höger. Han rakade sig med en av de två blå **rakhyvlarna**. Han baddade in kinderna med **parfym** från den rosa flaskan på nedre hyllan. Han skar sig vid rakningen och letade efter plåster i en av de tre askarna till vänster på övre hyllan, där han istället hittade mensskydd.

Mormor skrattade när hon kom in och såg att morfar använde **tamponger** för att stoppa blodet i ansiktet. Han hade kunnat använda **bomullsplattorna** i den gröna burken på nedre hyllan istället. Mormor smörjde in händerna med innehållet i flaskan på övre hyllan. Det visade sig vara **sminkborttagning** och inte **hudkräm** som hon trodde. Hudkrämen gömde sig nämligen i den stora blåvita flaskan bakom det lila **nagellacket**. Hon borstade tänderna med den gula **tandborsten**, och sprayade sig under armarna med den silvriga sprayflaskan. Den innehöll dessvärre **torrschampo**. Hon skulle istället använt **deodoranten** till vänster om parfymen. Hon smörjde in ansiktet med **solkrämen** från den gula flaskan. Mormor öppnade den tomma **toalettväskan** och lade ner den gröna **ögonskuggan** i den, för den tänkte hon minsann inte använda. Hon var fin som hon var.

1
2
3
4

5
6
7, 8
9, 10
11
12
13
14, 15

ordning:

ordet på svenska:

<u>5</u>	1. mensskydd _____
<u>15</u>	2. eye shadow _____
<u>14</u>	3. necessär _____
<u>7</u>	4. make-up remover _____
<u>10</u>	5. tandborste _____
<u>3</u>	6. razor _____
<u>1</u>	7. shower cream <u>du</u> schtvål
<u>11</u>	8. dry shampoo _____
<u>13</u>	9. SPF _____
<u>8</u>	10. body lotion _____
<u>9</u>	11. nail polish _____
<u>12</u>	12. antiperspirant _____
<u>4</u>	13. eau de toilette _____
<u>6</u>	14. pads _____
<u>2</u>	15. shaving cream _____

I sex av orden finns en understruken bokstav.

Skriv dessa bokstäver här, vid rätt siffror (enligt din numrering, i den ordning sakerna dök upp i texten), så bildas ett ord.

14	S
7	P
4	E
2	G
1	E
9	L

The Great Smog of London

Läs texten.

London, den 8 december 1952, är en stad fångad i en dödlig dimma. Himlen har inte syns till på flera dagar. De människor som, trots myndigheternas varningar, vågar sig ut på de öde gatorna ser inte handen framför sig i den tjocka röken. Sjukhusen rapporterar mängder av dödsfall, 900 människor insjuknar och dör varje dag. Mördarröken tar sig in i affärerna, i hemmen, i skolorna, på arbetsplatserna och skonar ingen – fattig som rik dör. De enda som gläder sig i det giftiga ödelandet är plundrarna som i skydd av dimman stjälar allt de kommer över. När allt är över och dimman lättar har över 4 000 människor avlidit och 100 000 skadats i The Great Smog of London.

Den dödliga dimman i London eller smog som det kallas var människornas eget fel. Vintern 1952 var ovanligt kall och människorna eldade kol i sina kakelugnar för att hålla värmen. Röken välde ut ur de 100 000-tals skorstenarna. Om det bara hade blåst lite så hade röken försvunnit, men den här veckan var det vindstilla. Den kalla vinterluften pressade ned den varma röken mot marken som la sig som ett svart lock över staden. Människor andades in de livsfarliga partiklarna i röken och förgiftades. Det var inte första gången som London drabbades av smog, men det var den absolut värsta.

Fyra år senare införde brittiska myndigheter "Clean Air Act" – en lag som förbjöd människor att elda med giftiga bränslen.

Stryk över de påståenden som är fel.

Det var kallt och människor eldade mer än vanligt.

Människor eldade i kakelugnar med giftig ved.

Det var vindstilla.

Den kalla luften la sig som ett lock över staden.

Kall luft pressade ner den varma röken.

~~Den varma luften steg och la sig som ett lock högt över staden.~~

Röken hade ingenstans att ta vägen.

Människor förgiftades av den farliga röken.

Det var första gången London drabbades av smog.

~~Det var sista gången London drabbades av smog.~~

**London
1952**

Ren luft

Läs texten och svara på frågorna.

Ordet smog kommer från en blandning av de engelska orden *smoke* som betyder rök och *fog* som betyder dimma. Smog är en blandning av dimma och utsläpp som förekommer främst i storstäder med mycket luftföroreningar och dåligt luftbyte. Dimman i London var inte den sista föroreningsolyckan i vår värld. Även idag förorenas våra storstäder av giftiga utsläpp. I Kinas huvudstad Peking försöker människor skydda sig med andningsmask.

Världshälsoorganisationen WHO har gjort en undersökning som visade att 3 miljoner dödsfall om året sker på grund av luftföroreningar utomhus. Vi människor bidrar till föroreningarna genom bland annat utsläpp från fordon, värmeverk, kraftverk, industrier och förbränning av avfall.

Att laga ett mål mat, tända en lampa och värma ett rum är för många ett sätt att överleva men vad de inte vet är att det kan leda till livsfarlig rök inomhus. Undersökningen visar att 4,3 miljoner människor dör varje år på grund av att de utsatts för rök från förorenade bränslen inomhus. Hela 92 procent av världens befolkning bor där luftkvaliteten ligger under WHO:s rekommendationer.

Titta på bilden från Peking. Vilken är orsaken till smog där?

Luftföroreningar och dåligt luftbyte.

Varför är smog vanligt i en stad som Peking och inte i svenska städer?

De har mer utsläpp och sämre luftbyte.

Förklara orden med hjälp av texten.

smog: En blandning av
smoke och fog, dvs rök
och dimma på engelska

förorening: giftigt utsläpp

Vilket namn smakar bäst?

Läs beskrivningarna och skriv maträtternas namn på skrivlinjerna genom att sätta ihop två av orden, ett från varje ruta.

Biff Janssons Biff Flygande Biff á la

biff = kött från nötkreatur
(ko eller kalv)

+

Jacob Rydberg frestelse Lindström Stroganoff

Flygande Jacob

Rätten är en gratäng som består av kyckling, banan, stekt bacon, vispad grädde, chilisås och jordnötter. Maträtten serveras tillsammans med ris och sallad. Mannen som sägs ha hittat på maträtten hette Ove Jacobsson och arbetade med flygfrakt. Receptet ska ha publicerats i tidningen *Allt om Mat* år 1976.

S

Biff Rydberg

Rätten är en slags pyttipanna, som innehåller tärnad oxfilé, råstekt potatis och lök. De stekta ingredienserna ska inte blandas, utan läggas upp var för sig på tallriken tillsammans med persilja och ibland även en rå äggula. Rätten sägs ha fått sitt namn av Hotell Rydberg. Det första ordet i rätten talar om att rätten innehåller kött.

M

Biff Stroganoff

Rätten görs av stekt, strimlat nötkött med grädde, tomatpuré och lök. Nuförtiden är det vanligt att man använder falukorv istället för kött. Troligen är rätten uppkallad efter en greve i Ryssland, vid namn Stroganov, som gillade god mat. Han hade inga tänder, så han bad kocken att skära köttet i småbitar.

A

Janssons Frestelse

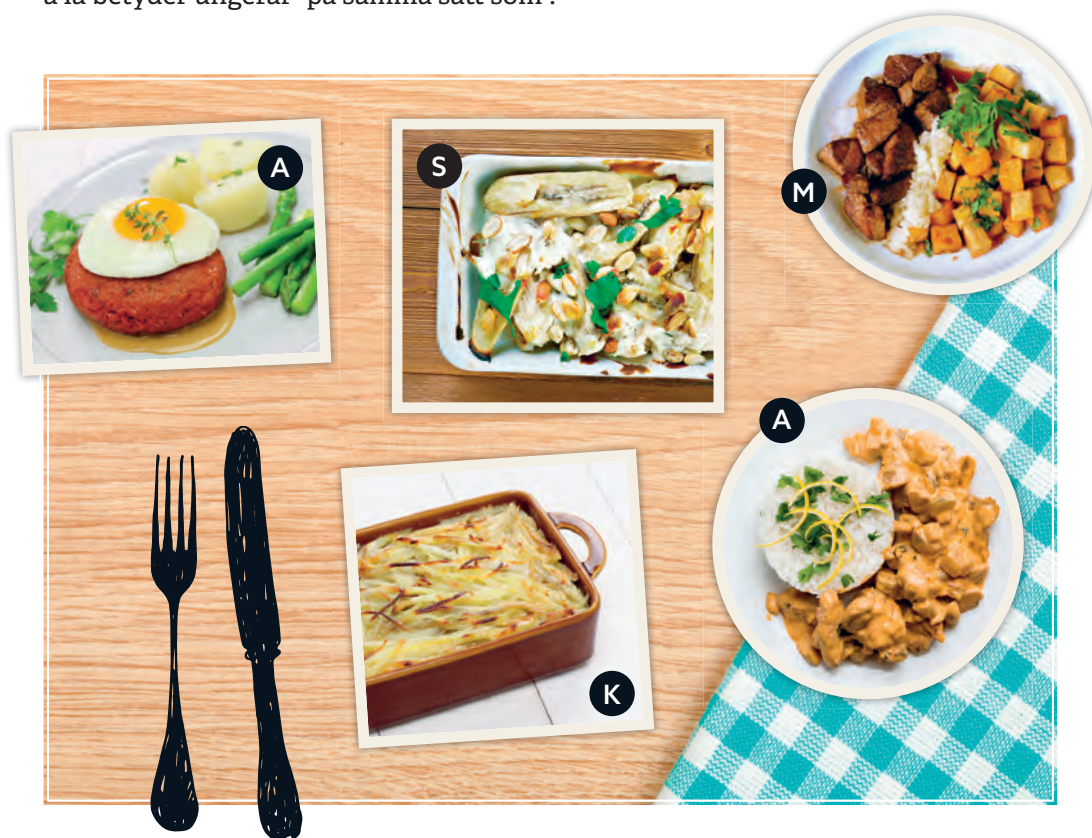
Rätten är en gratäng gjord på potatis, lök, ansjovis och grädde. Den finns ofta på julbordet. Det sägs att gratängen tillagades första gången av en kokerska på en bjudning. Damen som höll i tillställningen döpte rätten efter filmen *Janssons frestelse* från 1928 där damens favoritskådespelare hade huvudrollen.

K

Biff à la Lindström

Rätten görs av köttfärs, äggulor, grädde, riven lök, kapris, inlagda rödbetor och kokt potatis. Det anses vara kapten Henrik Lindström, född och uppvuxen i Sankt Petersburg, som gav rätten sitt namn. Han gillade denna ryska rätt och fick hotell Witt i Kalmar att tillaga den till sina vänner. Den blev omtyckt och hamnade på hotellets meny. Uttrycket à la betyder ungefär "på samma sätt som".

A

Skriv bildernas bokstäver vid rätt
texter så bildas ett ord. Vilket bli ordet? SMAKA

Kockord för finsmakare

Läs menyn.

KVÄLLENS MENY • Á LA CARTE

FÖRRÄTT	Hummer med picklade vintergrönsaker och jordärtskockspuré
HUVUDRÄTT	Gäddqueneller med potatisstomp på en bädd av slantade och sauterade grönsaker.
DESSERT	Citron- och färskostmousse med havtornssorbet

Para ihop de beskrivningar som hör ihop. Dra streck.

Dessert äts efter huvudrätt.	klumpigt mos
I menyn beskrivs maträtterna.	snabbsteka
Mousse är vispat ägg, grädde och smak.	fiskbullar
Pickla är att lägga in grönsaker i konserverande lag.	matsedel
Puré görs genom att mosa mat fint.	efterrätt
Queneller är ovala fiskfärsbullar.	fryst fruktmos
Sautera är att steka hastigt utan att ge färg.	löst mos
Slanta är skära grönsaker som slantar (mynt).	luftig dessert
Sorbet är lös isglass av frusen fruktpuré.	inläggning
Stomp är mos med grövre bitar.	skära tunt

Använd nu orden i högerspalten och skriv menyn på nytt:

Matsedel

Förrätt: Hummer med vintergrönsaker konserverade i lag och löst mos av jordärtskocka.

Huvudrätt: Fiskbullar av gädda med klumpigt mos på en bädd av tunt skurna snabbstekta grönsaker.

Efterrätt: En luftig dessert av citron och färskost med fryst havtornsmos.

Legenden om lönnsirap

Läs texten och svara på frågorna.

Legend från den nordamerikanska indianstammen Abenaki.

Skaparen av jorden skapade många saker som underlättade livet för människorna. De kunde lätt skaffa föda om de samlade, odlade och jagade. Skaparen hade dessutom gett folket lönnträd som hade gott om trögflytande söt sirap. Om man bröt av en kvist på trädet sipprade det sirap ur trädet.

Gluskabe gick från by till by för att hålla koll på folket åt Skaparen. En dag kom han till en övergiven by. Byn var vanskött, fälten överväxta och det fanns inga brinnande lägereldar. Vad hade hänt med människorna? Han letade runt om i byn när han hörde konstiga ljud. Det lät som stönande människor. Under en klunga lönnträd låg byborna med sirap droppande i sina munnar från avbrutna kvistar. Gluskabe sa åt dem att resa på sig och gå för att reparera byn och tända lägereldar på nytt, men de stänkande människorna ville ligga kvar och njuta av lönnsirapen.

När Gluskabe rapporterade detta insåg Skaparen att det var dags att lära mänskligheten hur skapelsen var tänkt att fungera. Skaparen instruerade Gluskabe att fylla lönnträden med vatten. Efter ett tag började människorna sakta ta sig för andra saker igen eftersom sirapen inte längre var så tjock och söt. När de frågade Gluskabe vart sirapen tagit vägen svarade han att de från och med nu skulle behöva arbeta för att få tillgång till sirap. Den söta sirapen skulle endast flöda en kort period i början av våren varje år. Människorna behövde tillverka kärl av trä för att samla sirapen i. De behövde samla ved för att kunna koka sirapen så att den blev lika tjock som den de var vana vid. På så sätt kom det sig att människorna behövde anstränga sig för att kunna njuta av den goda lönnsirapen.

Vilken synonym till ordet stöna finns i texten? stänka

Vad ville skaparen lära mänskligheten? Ringa in rätt svar.

- a. att inte göra om samma misstag
- b. att det som är sött inte är nyttigt
- c. att man måste anstränga sig för att få ett gott liv
- d. att tillsammans är man starka

Liber AB
ISBN 978-91-47-12642-2
© 2018 Liber AB

Projektledare: Tina Tärnrot
Redaktion: Tina Tärnrot, Helena Hammarqvist
Formgivare: Marta Coronel
Fotoredaktör: Mikael Myrner s. 9 (2), 37, 52, 58, 61 (1, 3) övriga Marta Coronel
Produktion: Eva Runeberg Pålman

Första upplagan
1

Repro: Repro 8 AB, Stockholm
Tryck: People Printing, Kina 2018

Bildförteckning:

Janette Bornmarker 3, 50
Johan Bergmark 9
Sébastien Bourdon/Nationalmuseum (Wikimedia Commons) 10
10 daler silvermynt 1644, koppar, Avesta. SM 88, Myntkabinettet 19 (1)
Transportstyrelsen (Wikimedia Commons) 23
Rolf Adlercreutz/IBL 37
Stig Söderling 44
AP/TT 52
Anna Westerman 57
Topfoto/TT 58
Ulf Palm/TT 61 (3)
övriga bilder Shutterstock

Ett stort TACK till alla elever i åk 4 och 5 på Stensängsskolan, klass 5 på Nytorpsskolan och klass 6A på Malm sjöskolan som prövat och gett kloka synpunkter på övningarna i boken!

Kopieringsförbud

Detta verk är skyddat av upphovsrättslagen och får ej helt eller delvis kopieras. Kopiering för undervisningsändamål enligt BONUS-avtal är inte tillåten. Intrång i upphovsmannens rättigheter enligt upphovsrättslagen kan medföra straff (böter eller fängelse), skadestånd och beslag/förstöring av olovligt framställt material. Såväl analog som digital kopiering regleras i BONUS-avtalet. Läs mer på www.bonuscopyright.se.

Liber AB, 113 98 Stockholm
Kundservice tfn 08-690 90 00
Kundservice.liber@liber.se
www.liber.se